ССР Союзай зургаадахи зарлалай Верховно Соведэй V сесси

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

42-дохи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 292 (10659) | 1964 оной декабриин 10, четверг | Сэн 2 мүнгэн

СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ 1965 ОНДО ХҮГЖӨӨХЭ ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБ ТУХАЙ

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. КОСЫГИНАЙ элидхэл

СССР-эй арадай ажахые 1965 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбэй проектые СССР-эй Министрнүүдэй Совет Верховно Соведэй үзэмжэдэ табина гэжэ А. Н. Косыгин хэлэбэ.

Манай ороной ажалшад 1964 онойнгоо арадай ажахын түсэбэй дүүргэлтые амжалтатайгаар түгэсхэжэ байна. Манай экономикын гол шухала һалбаринуудай талаар үгтэһэн даалгабаринуудай дүүргэлтын даб дээрэхи дүнгые мүнөөшье гаргахада болохо. Энэ жэлэй промышленна үйлэдбэрилгын түсэб үлүүлэн дүүргэгдэв. 600 гаран промышленна шэнэ предприятинууд ашаглалгада ороһонь. Электростанцинуудаймнай хүсэн 9 миллион киловадаар нэмэхэ.

Колхознигууд болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд орооһото ургамалнуудай, саахарай свёклын, хлопогой, паран сэсэгэй үрэһэнэй, хартаабхын, овощой һайн ургаса энэ жэлдэ хуряажа абаа. Гэхэ зуура, мал ажалнай гээгдэжэ байна. Хүдөө ажахыда бэрхэшээл тохёолдуулһан 1963 оной хойшолонгууд энээндэ нүлөөлөө.

Жэлэй дүнгүүдһээ харахада, арадаймнай ажахы Коммунис партиин Программаар хараалагдаһан замаар хүгжэжэ байна. Манай агуу ехэ ороной үйлэдбэрилгын хүсые хүгжөөлгын талаар шэнэ алхам хэгдээ.

Манай партиин хүтэлбэри доро коммунис байгуулалтын хэрэгтэ совет арадай түйлаһан амжалтанууд Советскэ Союзай уласхоорондын нэрэ хүндые бүри ехээр бэхижүүлээ. СССР-эй правительство нинтын ондо ондоо байгууламжатай гүрэнүүдэй амгалан эһоор зэргэ оршолго хангаха, социалис оронуудай бата нэгэдэл ба нягта эмхидэлые улам бэхижүүлхэ, империализмда, колониализмда эсэргүүсэн, өөһэдынгөө сүлөөтэ, бэеэ даанги байдалай түлөө тэмсэжэ байгаа бүхы арадуудые дэмжэхэ зорилго табидаг ленинскэ хараа шугамаа гадаадын политикын талаар сэхэ шууд баримталан бэелүүлнэ.

Дотоодыншье, гадаадыншье политикын талаар ленинскэ гол заабаринуудта манай партиин үнэн байдаг ушар, энэнэй үндэһөөр түйлагдаһан амжалтанууд, парти болон арадай эбдэршэгүй бата нэгэдэл Совет оронойүмэнэ табигдаһан ехэ шэнэ зорилгонуудые шиидхэхын тула шухала бүхы арга нүхэсэл хангана.

Түсэб табихадаа орон доторхи ажахын байдалые үнэн зүбөөр сэгнэхэ, экономическа хүгжэлтые бүхы талаарнь шэнжэлхэ, амжалтануудһаа гадна, мүн дутуу дундануудые хараада абажа, научна ёһоор тодорхойлогдоһон шиидхэбаринуудые гаргаха ёһотойбди. Нимээр лэ хандаад байбал, арадай ажахын саашадаа хүгжэхэ шэглэл зүбөөр тодорхойлжо, ажалшадай эдэбхи үүсхэл бадаруулха үргэн ехэ арга боломжо хангажа шадагдаха.

СССР-эй арадай ажахые хүгжөөлгын гол шэглэлнүүд ба 1965 оной түсэбөөр табигдаһан зорилгонууд

Парти, правительствамнай арадайнгаа ажахые 1965 ондо хүгжөөхэ түсэбэй проект табихадаа, социалис үйлэдбэриин саашанхи бүри ехэ хүгжэлтэ хангаха, хүндэ индустри хүгжөөһэнэй үндэһөөр оронойнгоо экономическа, өөрыгөө хамгаалгын хүсэ шадалые бэхижүүлжэ үргэлжэлхэ, арад зоной байдал улам һайжаруулха, бүхы союзна республиканудай экономико болон соёл культурын саашанхи дэбжэлтэ хангаха зорилгонуудые үндэһэ болгоһон байна.

Манай партиин Центральна Комитедэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет арадай ажахын 1965 оной түсэбэй проектые бүхы талаарнь хаража үзөөд, нинтын үйлэдбэрилгын ургаха эршэ темпые түргэдхэхэ, совет арадай байдал улам һайжаруулхын тула шухала хэдэ хэдэн хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхын тула нэмэлтэ мүнгэ зөөри олохо шухала гэжэ мэдэрээ.

1965 оной түсэбэй проектын онсо зүйлынь юуб гэхэдэ, национальна доходоо нилээд ехээр нэмээхэ, тиигэһэнэй үндэһөөр совет хүнүүдэй байдалые бүри баян дэлгэр, болбосон болгохоор хараалагдана.

1965 оной түсэбэй проект соо нимэ хэмжээнүүд хараалагдана гэбэл:

нэгэдэхеэр, национальна доходой ургалтын эршэ темпые улам түргэдхэхэ. Национальна доходнай 1964 онойхитой жэшэбэл, 14 миллиард үлүүтэй түхэригөөр нэмэхэ байха. Нэгэ жэлэй турша соо национальна доходой нимэ ехээр нэмэһэн ушар урдань хэзээшье үзэгдөөгүй юм;

хоёрдохёор, хүдөө ажахын продукци ба арадай хэрэглэмжын эд товар үйлэдбэрилгые нилээд ехээр үргэдхэхэ;

гурбадахяар, арад зоной хэрэглэдэг зүйлнүүдые үйлэдбэрилгын нэмэхэ эршэ темпые үйлэдбэриин хэрэгсэл бүтээлгын нэмэдэг эршэ темпдэ ойротуулха;

дүрбэдэхеэр, хүн зоной бодото олзо доходые нилээд ехээр нэмээхэ. Энэ жэлэйхитэй жэшэбэл, улад зоной бодото олзо доходой ургалтань 1965 ондо 7,3 процент болохо (1964 ондо 3,9 процент байгаа).

Промышленностиин ба транспортын хүгжэлтэ

Промышленностиин хүгжэхэ эршэ темпые хурдадхаха, тэрэнэй үйлэдбэриин хүсэ нөөсые бүри һайнаар ашаглаха гэжэ түсэб дотор хараалагдана. 1965 ондо промышленностиин бүтээн гаргаха зүйлэй ургалтань 1964 онойхитой жэшэбэл, 8,1 процент болохо байна.

1965 ондо үйлэдбэриин техническэ хэм хэмжээе улам дээшэлүүлхэ, бүтээн гаргагдадаг зүйлнүүдэй шанарые һайжаруулха, хуушарһан продукциин орондо дэлхэйн эрхим стандартнуудта таарахаар, шэнэ түхэлэй, бүри һайн продукци бүтээдэг бололгодо 1965 он соо гол анхарал хандуулагдаха ёһотой.

Электрификацине саашадань хүгжөөлгэ арадай ажахын бүхы һалбаринуудтахи техническэ дэбжэлтын эшэ үндэһэн болохо байна. Ерэхэ жэлдэ 510 миллиард киловатт час хэмжээтэй электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилхөөр хараалагдана. Электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгые нимэ хэмжээндэ хүргэхын тула 11 миллион гаран киловатт час хүсэтэй шэнэ станцинуудые ашаглалгада оруулха шухала.

Хими хадаа ургалтынгаа эршэ темпын талаар промышленностиин һалбаринуудай дунда баһал нэгэдэхи һуурияа эзэлхэ байха. Бүтээн гаргадаг бүхы продукцинь 1965 ондо 15 тухай процентээр нэмэхэ, тэрэ тоодо пластмасса ба хэмэл смола үйлэдбэрилгэ —28 процентээр, синтетическэ каучук —24 процентээр, минеральна үтэгжүүлгэ — 31 процентээр нэмэхэ. 1965 ондо 33,5 миллион тонно минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилхөөр хараалагдана. Химическэ утаһа нэхэн гаргалга 416 мянган тоннодо хүргэгдэхэ. Энэмнай үнөөр хямда, эрхим шанартай бүдүүдые бүри ехээр гаргаха арга олгохо байна. Ажаһуудалда хэрэглэгдэхэ химическэ товар бүри ехээр бүтээгдэн гаргагдадаг болохо.

Химиин үйлэдбэрине түргэдхэн хүгжөөхэ зуураа, арадай ажахые хүгжөөхэ шухалын шухала үндэһэ һууринь болодог металлурги хүгжөөлгэдэ анхаралаа һуларуулнагүйбди. Ерэхэ жэлдэ 90 миллион тонноһоо бага бэшэ булад, 70 шахуу миллион тонно прокат үйлэдбэрилхэ, соргонуудые бүтээлгэеэ нилээд ехээр нэмээхэ, металл үйлэдбэрилгээе үргэдхэхэ ба сортыень улам һайжаруулхаар хараалагдана. Тэрэшэлэн алюмини, зэд, сагаан туулга, цинк, никель болон бусад үнгэтэ, шухаг металлнуудые бүри ехээр үйлэдбэрилдэг болохо.

Нефть гарган абалгаяа 242 миллион тоннодо, газ абалгаяа 128 миллиард кубометртэ хүргэхэ гэжэ 1965 оной түсэбөөр хараалагдана.

Баруун Сибириин набтар газарай байгаалиин баялигуудые, түбхын түрүүн нефть, газ болон модо ашаглахын тула ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ байнхай. Манай геологууд дэлхэй дээрэхи эгээн ехэ нефть ба газай хэбтэшые эндэһээ олоо.

Нефть, газ гарган абалгаяа арьбадхахадамнай, ороной түлишын балансда нимэ арьбан һайн түлишын эзэлхэ хэмжээн 53 процент хүрэтэр нэмэхэ байха.

1965 ондо түлишын талаар арадай ажахын хэрэглэмжые хангалга зарим тэды шахардалтай байха. Энээнтэй дашарамдуулан, нүүрһэнэй промышленностине саашадань хүгжөөхэ хэдэ хэдэн хэмжээнүүд түсэбэй проект дотор хараалагдана. Энэ һалбарида зорюулагдаха капитальна һомололгын хэмжээн 14 шахуу процентээр нэмэхэ.

Машина бүтээдэг, металл болбосоруулдаг промышленностиин бүтээн гаргаха зүйлнүүдэй хэмжээн жэл соо 9 процентээр нэмээгдэхэ гэжэ хараалагдана.

Бүтээн гаргагдадаг зүйлнүүдэй шанарые үндэһөөрнь һайжаруулха, бүтээсэ ехэтэй, гаргашаар бага машинанууд ба түхеэрэлгэнүүдые ашаглалгаяа түргэдхэхэ гээшэ машина бүтээгшэдэй шухалын шухала зорилго болоно.

Ерэхэ жэлдэ хүндэ индустримнай урдынхиһаа олон машина, арадай хэрэглэмжын товар бүри ехээр бүтээн гаргахын тула шухала түүхэй эд ба материалнуудые үшөө ехээр үйлэдбэрилдэг болохо гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Эд бүд, гутал хубсаһа, культурно-ажаһуудалай бусад хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргаха хэрэгтэ химическэ түүхэй эдэй хубитын бүри ехэ болохо тухай хэлэгдэнэ. Хүндэ промышленностиин предприятинууд холодильник, угаалгын машина, телевизор гэхэ мэтын эд товарнууд бүри олоор гаргагдадаг болохо байха.

Элдэб янзын 9220 миллион метр бүд, 922 миллион хэһэг трикотажна зүйлнүүд, 477 миллион паар гутал гаргагдаха ёһотой. Гэхэтэй хамта эдэ товарнуудай ассортиментые үргэдхэхэ, шанарыень һайжаруулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдаха байна.

Ороoһото, тоһолиг ургамалнуудай, саахарай свёклын, хартаабхын ба овощой элбэг ехэ ургаса абаһанай ашаар ерэхэ жэлдэ эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ 1964 онойхиһоо 10 процентээр нэмэхэ байха. Саахар үйлэдбэрилгэ 8 миллион 610 мянган тоннодо хүрэтэр гэхэ гү, али 25 процентээр нэмэхэ, ургамалай тоһон — 2 миллион 147 мянган тоннодо хүрэтэр гэхэ гү, али 17 процентээр нэмэхэ. Хилээмэ булкын, кондитерскэ зүйлнүүдэй шанар һайжаруулха, сортыень нилээд үргэдхэхэ, тэрэшэлэн загаһанай ба бусад продуктнуудые бүри ехээр үйлэдбэрилдэг болохо гэжэ хараалагдана.

Арадай ажахын хэрэглэмжые хангахын тула бүхы түрэлэй транспорт, хэлхеэ холбоо улам хүгжөөхөөр хараалагдана.

Хүдөө ажахые хүгжөөлгэ түрүүшын ээлжээнэй шухала зорилго

Һүүлэй жэлнүүдтэ хүдөө ажахын талаар тодорхойлогдоһон түсэбтэ даалгабаринууд дүүргэгдээгүй гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ. Хүдөө ажахые хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ горитой алдуунууд гаргагдаһан — колхознигуудай материальна урмашалгын гол ёһон эбдэгдэһэн, захиран зонхилолгоор, саг үргэлжэ шэнэдхэн эмхидхэхэ ябадалаар дашууралга тохёолдуулагдаһан байгаа. Эдэ алдуунууд хүдөө ажахыда тон муугаар нүлөөлөө. Сагай уларилай тон таарамжагүй муу байһанһаа үнгэрэгшэ жэл манай хүдөө ажахыда илангаяа хүндэ жэл болоо. Хүдөө ажахын гээгдэлгэ оронойбүхы экономикын хүгжэлтэдэ, түсхайлан хэлэбэл, хүн зонине эдеэ хоолой зүйлнүүдээр, эд бараагаар хангалгада нүлөөлэнгүй арганыгүй байгаа.

Энэ жэлдэ газар таряалангай талаар зарим тэды һайн үрэ дүнгүүд түйлагдаа. Сагай уларил бараг таарамжатай байгаа. Ороoһо таряа, саахарай свёкло, паран сэсэгэй үрэһэ хлопок, хартаабха худалдан абаха гүрэнэй түсэбүүд дүүргэгдэхэһээ гадна, зарим тэды үлүүлэн дүүргэгдээ. Эдэ продуктнуудые, тэрэшэлэн овощ, үрэ жэмэс, тамхиин үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ һураггүй ехээр худалдан абтаа.

Нимэ бараг үрэ дүнгүүдэй түйлагдаһые тэмдэглэхэ зуураа, бүхы хүдөө ажахын, илангаяа мал ажалай талаар гээгдэлэй үшөө холо зайсуулагдаагүй байһан тухай хэлэхэ ёһотой болонобди. Нимэ байдалай тохёолдоһон ушар шалтагаануудай нэгэн юуб гэхэдэ, һүүлэй жэлнүүдтэ хүдөө ажахын материально-техническэ үндэһэ һуури бэхижэбэшье, үшөөл дутамаг байһаар. Хүдөө ажахыгаа тракторaар, мүнөө сагай машинануудаар, үтэгжүүлгээр шадаал һаа түргэн, хүсэд дүүрэн хангаха гээшэ манай дүүргэхэ хойшолуулашагүй шухала зорилго болоно. Ажалаа оньһожоруулха, хими нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ гээшэ үйлэдбэрилгээе ехэ болгохо, хүдөө ажахыдахи ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ гол арга нүхэсэлнүүдэй нэгэн болоно.

1965 ондо манай промышленность үнгэрэгшэ жэлнүүдэйхиһээ нилээд олон машинануудые колхозууд, совхозуудта үгэжэ шадаха байха. Колхозууд болон совхозууднай 240 мянган трактор, таряа хуряадаг 80 мянган комбайн, миллиард хахад шахуу түхэригэй сэнтэй хүдөө ажахын бусад машинануудые абаха.

1965 ондо колхозууд, совхозууд 1964 онойхиин гурбанай нэгээр шахуу ехэ минеральна үтэгжүүлгэ абаха.

Барилга хэхын тула нилээд ехэ хэмжээтэй мүнгэ зөөри хүдөө ажахыда һомологдоно. Үйлэдбэриин хэрэглэлдэ зорюулан 1965 оной түсэбөөр 5,7 миллиард түхэригэй капитальна һомололго хэхэ гэжэ түсэб дотор хараалагданхай. Энэмнай үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ 18 процентээр дээшээ болоно. Колхозуудта капитальна барилга хэхын тула гүрэнэй зүгһөө 1,5 миллиард түхэригэй, удаан болзортой кредит үгэхэнь. 1965 ондо газар уһалха, намагуудые хатаахын тула ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ ёһотой байна.

Манай гүрэн хүдөө ажахыда зорюулагдадаг капитальна һомололгые саашадаа бүри ехэ болгохо байха. Союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд хүдөө ажахыда табигдаһан мүнгэ зөөрине зүбөөр хэрэглэхэ, тэрээнине тон богонихон болзор соо хямда сэнтэй, ехэ продукци үгэжэ шадахаар һалбаринуудта, ажахынуудта түрүүшын ээлжээндэ хэрэглэхэ үялгатай.

Орондомнай тон шухала удха шанартай ороoһо таряанай ажахые хүгжөөлгын талаар, эдеэ хоолой гол ургамалнуудые, гол түлэб шэнисэ ба хара таряа ургуулжа абалгын талаар һүүлэй жэлнүүдтэ анхаралаа һуларуулһан байнабди.

КПСС-эй Центральна Комитет Советскэ правительство мал ажалайнгаа гээгдэлдэ ороод байһандань һанаата болон, энээнине хурдан түргэн хүгжөөхэ хэмжээ абажа байна. Үбһэ тэжээл элбэгжүүлхын тула тодорхой хэмжээнүүдые абалга — хойшолуулашагүй шухала зорилго болоно.

(Түгэсхэлынь удаадахи номерто гараха)

СССР-эй Верховно Соведэй сесси нээгдэбэ

МОСКВА, декабриин 9. (ТАСС). ССР Союзай зургаадахи зарлалай Верховно Соведэй табадахи сесси мүнөөдэр Кремль соо хүдэлмэреэ эхилээ.

Үглөөнэй 10 часта Кремлиин Ехэ ордон соо Союзай Соведэй заседани нээгдээ. Национальностьнуудай Соведэй заседани Кремлиин театр соо болоһон байна.

Палатануудай ами амяараа болоһон заседанинууд дээрэ нимэ зүбшэхэ зүйлнүүд баталан абтаа:

1. Нүхэр А. Н. Косыгинине СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшээр томилхо тухай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын үялгаһаа нүхэр Н. С. Хрущевые сүлөөлхэ тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1964 оной октябриин 15-най Указуудые баталха тухай.
2. СССР-эй арадай ажахые 1965 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай.
3. СССР-эй 1965 оной гүрэнэй бюджет тухай, СССР-эй 1963 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай.
4. Конституционно комиссиин түрүүлэгшэ тухай.
5. Таджигай ССР-һээ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо тухай.
6. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай.

СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй болон Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседани Кремлиин Ехэ ордон соо үглөөнэй 11 часта эхилээ.

Зүбшэхэ зүйлэй нэгэдэхи асуудалаар КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Л. И. Брежневтэ үгэ үгтөө. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшээр А. Н. Косыгинине томилхо тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1964 оной октябриин 15-най Указые баталха гэһэн дурадхал тэрэ оруулаа.

Энэ Указые баталха тухай депутадууд нэгэн дуугаар тогтоол гаргаһан байна.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын үялгаһаа Н. С. Хрущевые сүлөөлхэ тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые баталха тухай тогтоол мүн лэ гаргагдаһан байна.

Удаань СССР-эй арадай ажахые 1965 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай элидхэл СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ депутат А. Н. Косыгин хэһэн байна.

МҮНӨӨДЭРЭЙ ШУХАЛА АСУУДАЛ

ТАРГАН ХОНИНОЙ ХУРЬГАН ТОБИР

Колхоз, совхоз бүхэндэ хонидой түл абаха тон харюусалгатай хүдэлмэриин саһа бүри газаа ороод байна. Нигээд лэ удахагүй ажахынуудтамнай түрүүшын хурьгад маарaлдажа, хонишодой хэлэдэгээр: шэнэ түл «хүнэгтэй ороoһон шэнгеэр адхаржа» эхилхэнь.

Энээндэ эртээнһээ һайнаар бэлдээд, эрхимээр үнгэргэжэ шадаһан лэ колхоз, совхоз хонин һүрэгөө олошоруулха, мяха, нооһо ехээр абаха, гүрэндөө элбэгээр худалдаха зорилгоёо амжалтатайгаар бэелүүлхэ ха юм.

Тиимэһээ бүхы түл һайнаар, нэгэшье гарза хоролтогүйгөөр абажа, зуун эхэ хонин бүриһөө 100-һаа үсөөн бэшэ хурьга түлжүүлхын түлөө тэмсэхэ гээшэ мүнөө хонишон, зоотехник, ветеринар, ажахын хүтэлбэрилэгшэ бүхэнэй эгээл шухала, эгээл харюусалгатай зорилго болоно.

Гэхэтэй хамта хонидой түл абалгада хаа хаанагүй хүү һайнаар бэлдэжэ, эрхимээр угтажа байна гэхын аргагүй. Үнгэрэгшэ жэлдэ олохон ажахынууд энэ шухала хүдэлмэридэ саһа сагтань һайнаар бэлдээгүй дээрэһээ хурьгалаа олоор гарзалуулһан, эхэ хонидоошье тураaһан, муудхааһан байна бшуу. Илангаяа Зэдын, Хяагтын, Хориин үйлэдбэриин управленинүүдтэ түл олон гарзалжа, зуун эхэ хонин бүриһөө минил 55—60 хурьган абтаа. Энээнһээ уламжалан хэды ехэ мяха, нооһон хии хосоржо, хэдэн мянган түхэригэй олзо доход дэмы һалаа гээшэб!

Теэд үнгэрһэн жэлэйнгээ алдуу, дутагдалнуудһаа ямаршье тобшолол хээгүй, мүнөө үбэлжэлгын гол түлэб һаял эхилээд, үбһэ тэжээлэй элбэг, үшөө урин дулаан байн гэһэй, хонин малаа тураажа, гарзалуулжа байһаншье ажахынууд бии. Жэшээлхэдэ, байгша оной октябрь, ноябрь соо 20 мянга гаран хонин гарзалаа. Хориин, Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управленинүүдэй зарим ажахынуудта ехээр тураһан, хамуутай, үбшэн муу хонид олон.

Зарим колхоз, совхозууд дулаан байраар дуталданабди гээд, хонидоо хабар түрүүлхээр хараална. Энэнь зүбшье һэн гэлэй. Теэд тэдэ хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлхэ хүдэлмэрине тон муугаар эмхидхэнэ. Хэрбээ мүнөө ноябрь, декабрьда тэдэнине ороондо оруулжа шадаагүй һаа, апрель, май соо хурьга абаха гэдэгнай минил хооһон хөөрэлдөөн болоод һалаха, хонидшье һубай үлэхэ ха юм.

Ерэхэ 1965 ондо түл һайнаар абажа, хонин һүрэгөө эрид олошоруулха, урда урдынхиһаа ехэ нооһо хайшалха, мяха абаха бүхы арга боломжо мүнөө бии. Энэ жэлдэ хаа хаанагүй үбһэ тэжээл ехэ бэлдэгдэнхэй. Илангаяа һаалиин фермэнүүдтэ һолоомо гидролизно аргаар буйлуулан эһээжэ үнеэдтэ эдюулээд, харин үбһэ алмажа, тэрэнине эхэ хонидто элбэгээр үгэхэдэ аятай болоол. Мүн ажахынуудта хурьга абахаар таатай зохид, дулаан байра яһала олон ха юм. Гадна хаа хаанагүй дүршэл шадабаритай, ажалша габшагай хонишодшье олон хүдэлнэ бшуу. Тэдэнэймнай дунда ёһотойл замай залууршад, олондо жэшээ болохоор үрэ дүн түйладаг түрүүшүүлшье бии.

Баргажанай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишон Шалсама Цыремпилова, Улаан-Үдын управлениин «Искра» колхозой хонишон Михаил Мясников, Зэдын «Коммунизм» колхозой хонишон Гомбо-Цырен Цыремпилова болон бусад жэлһээ жэлдэ зуун хонин бүриһөө ходол зууһаа дээшэ хурьга түлжүүлнэ. Эдэмнай бусад хонишодһоо түсгаар һайн эрхэ байдалда байдаг бэшэ. Гансал тэдэнэр түл абалгадаа һайнаар бэлэдхэжэ, эхэ хонидоо ходо тобир тарган байлгаад, хурьгадаа оролдосотой харууһалжа, ханалгатай зохидоор эдеэлүүлнэ, зүбөөр түлжүүлнэ гээшэ.

— Юрэдөөл оролдо оролдоторнай хонид турана, хурьгад гарзална даа,— гэжэ зарим дүршэл багатай хонишод альгаа дэлгэжэ һуудаг.

Үнэндөө нарай хурьгадай олоороо гарзалдаг шалтагаанинь юуб гэхэдэ, эхэ хонидоо хүсэ шадал һайнтай байлгажа шаданагүй, байрыень зохидоор түхеэржэ, нарай хурьгадаа зүбөөр харууһалнагүй, хүйтэ абхуулна, даарууллна гээшэ. Илангаяа досоогоо шиигтэй, хүйтэн муу, шэбхын үнэр танартай байрада хурьгад яажа тэсэхэб даа. Энээнһээ боложо нарай мал ехэнхидээ гэдэһэ дотороо үбдэжэ, ханяада хамнагта дайрагдажа муудана, гарзална ха юм.

Тарган хониной түл тобир, сула байдаг гэжэ хэндэшье мэдээжэ ааб даа. Мүнөө жэлдэ олонхи ажахынууд эхэ хонидтоо гансашье үбһэ һайса эдюулхэ бэшэ, мүн түс бүридэнь сүүдхын 150—300 грамм талха таряанай зүйл үгэлсэжэ, тобир тарган байлгаха дүүрэн аргатай. Тиибэшье зарим ажахынуудта эхэ хонидоо саһа сагтань эдеэлүүлэнгүй тураажархёод, мүнөө тордихомнай гэжэ байна. Мүн энэ жэлдэ—саһа багатай үбэл бэлшээридэ ябаһан хонидые уһаар таһалдуулхагүй гээшэ айхабтар шухала.

Нарай хурьгадые түрүүшын хэдэн үдэр даарууха, хүйтэ абхуулхагүйн тула тон ехэ нарилха хэрэгтэй болоно. Энэ талаар Баргажанай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишод, Хориин управлениин Үдын совхозой түрүү хонишод Н. Г. Краснопеев, Г. Н. Скворцов гэгшэдэй дүй дүршэл һонирхолтой байна. Тэдэнэр эхэһээ һая гараһан хурьгадые түрүүшээр гал түлижэ дулаасуулдаг пеэшэнтэй байра соо түлжүүлнэ. Юуб гэхэдэ, дулаахан байрада нарай хурьгадынь түргэн хатажа, хүйтэ, һалхи абангүй, элүүр һайн боргожоно бшуу. Эдэ хонишод жэл бүри зуун эхэ хонин бүриһөө 90—100 хурьга абадаг. Тиимэһээ 600—700 хонитой отара бүхэндэ ядахын сагта 100—120 хонидой хурьгатаяа байхаар дулаахан байра заабол түхеэрхэ хэрэгтэй. Тиигээгүй сагтаа нарай малай хүйтэ абажа, гэдэһэ дотороо үбдэхэ, гарзалха ушарһаа хахасагдахагүй.

Хурьгад нодоор дуталдажа, баһал олоороо үбшэлдэг, гарзалдаг гээшэ ааб даа. Энээнине усадхахын тула манай хүршэ Шэтын областиинхид нарай хурьгадаа нодой настойко, касторово тоһо уулгадаг. Хурьгадай гараһаар 7—10 хоноод байхадань үдэрэй нэгэ-нэгэ халбага тиимэ эм шудхана. Тэрэнээ арба хоноод лэ дахин уулгана. Мүн нарай малай гэдэһээ дүүрэхэ, тажаархагүйн тула эхэдэнь нарһанай шэлбүүһэ эдюулжэ, хурьгадтаньшье шэлбүүһэнэй шүүһэ уулгахада һайн. Илангаяа энэ жэлдэ түсхай хэмэл аргаар һүн тэжээл буйлуулжа, тэдэндэ уулгадаг болохо тушаа ажахы бүхэндэ эртээнһээ һаналаа табиха хэрэгтэй. Хурьгадта энээнэй тон һайн тэжээл байһанине үнгэрэгшэ жэлэй дүршэл харуулаа.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, хонидой түл һайнаар абахын тула гар фонарь, электролампочка, мүн хаалта хаамжа гэхэ мэтэһээ эхилээд, бүхы хэрэгтэй юумэ хүү бэлдэхэ, түхеэрхэ ёһотой. Хонин ажалда түрүүшынхеэ хүдэлжэ байһан хүнүүдые һургаха, мэргэжэл шадабаринь дээшэлүүлжэ, тэдэнэй ажалай түлөөһые һайнаар үгэхэ тушаа ехэ анхарал хандуулха байна. Хонишодой ажаһуудалай, культурна эрилтые гүйсэд хангаха шухала.

Нүхэд, хонишод! Мүнөөнһөө ажалаа зүбөөр эмхидхэжэ, эрхимээр бэлдээд, хаа хаанагүй шэнэ, түрүү дүй дүршэл, онол арга үргэнөөр хэрэглэн, ерэхэ жэлдэ хонидой түл хэзээ хэзээнэйхиһээ һайнаар абахын тула хам оролсогтуй ерээ.

Сошордомо дохёо

Хартаабхын үрэһэн хүлдөө ХЭН ХАРЮУСАХАБ?

Холын хойто Баргажан нютагта хартаабха бүхы заабариин ёһоор ургуулдаг Прокопий Митрофанович Максимовай оньһожоруулагдаһан звеногойхид бүхы хаба шадалаараа энэ жэлдэ ажаллаа һэн. Тиигэжэ даажа абаһан газарайнгаа гектар бүхэнһөө 170 центнер хүрэтэр эрхим эдеэтэй хартаабха ургуулһан суутай. Нимэ амжалта түйлаһандаа эдэнэр ехээр баярлажа, нэгэшье монсогор хартаабха гээлтэ хоролтодо оруулангүйгөөр хуряажа абаха гэжэ оролдоһон байна. Хартаабханьшье томо, амтатай һайн эдеэтэй байгаа.

Теэд Баргажанай совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй, нэн түрүүндэ директор нүхэр Михайловай, совхозой главна агроном нүхэр Айкашевай тон хайхарамжагүй, харюусалгагүй байһан дээрэһээ нүхэр Максимовай звеногойхидой ургуулһан 600 центнер хартаабха поли дээрэ хүлдөөгдэшэбэ. Ушарынь гэхэдэ, яһала хуряагдажа абтаһан хартаабхаяа урдынгаа заншалаар хээрэ малтагдаһан ехэ траншей соо хэһэн юм. Тиигээд оройдоол метр шахуу зузаантай һолоомоор хушажархёод, саашадаа энээнэйнгээ яажашье байһанине шалгаха хүн олдоогүй. Эндэхи 2-дохи отделениин эрхилэгшэ нүхэр Крыловшье зохихо хэмжээ абаагүй. Үрэһэ хүрэнгын хэрэгые эрхилдэг сэхэ үялгатай агроном Алексей Коновалов хүргаа хургаараа сохингүйгөөр, «үнгэрдэг юумэн намгүйгөөр үнгэрнэл бэзэ, минии оролсоһоной хэрэггүй» гэһэнишүүгээр хара амяа хараад ябаал. Үшөө тиигээд «үүрэй сайһан хойно айбала бодхобо» гэһэндэл, гэм зэмэ амсангүйгөөр «уһан сооһоо хуурайгаар» гарахые аһан шадалаараа оролдоно. «Яагаа аягүй юумэн болошобо гээшэб. Минии сэхэ зэмэтэй байгаагүймни талаан даа. Юрэдөө гэлтэй, тэндэхи ажалайнгаа түлөө харюусаха гэгдэһэмни хүроо» гэжэ һанаагаа заһана ха.

Энэ хүлдэшэһэн хартаабхатнай яаха юм гэхэдэ, «үшөө дууһан хосоорогүй ха юм, малда эдюулхэбди» гэлсэнэ. Теэд хартаабхын хүлдэхэдэ тохёолдоһон гарза хоролтые хэн түлэхэ юм гэхэдэ, абяа гараха хүн үгы.

Гэхэ зуура бүхыдөө совхоздонь 5 мянган центнер хартаабхын үрэһэн хэрэгтэй аад, 2 мянга халта гаран центнер бии байна. Хартаабха хадагалдаг биратайгаар бэлдэгдээгүй гурбан газарта (Юрөө) мянга гаран центнер хартаабха бии аад, баһал дээрэһээ хүлдэжэ, гутажа байнхай. Зүгөөр энээнине мэдээд, совхозой «дарганарай» захиралтаар һайн мууень илгажа эхилээ.

Ямар шалтагаанһаа имэ ехэ хартаабхань хүлдэжэ һалаба гээшэб? Нёдондо үрэһэ хүрэнгынгөө хартаабха хүсээжэ ядаад, килограммай 9 мүнгөөр 200 центнер худалдажа абаһанинь һургаал болоогүй гү?

Нинтын зөөридэ тон хайша хэрэгээр хандаһан Баргажанай совхозой зарим хүтэлбэрилэгшэд энэ хартаабхынгаа үнэ сэнгые түлэхэ, тэхэрюулхэ гээшэ ха гү? Энээн тухай Баргажанай үйлэдбэриин управлениин түсхай тушаалтад, партийно-гүрэнэй хиналтын комитет хэмжээ абаха бэшэ юм гү?

Д. ЧИМИТОВ,
манай түсхай корр.

ЭСЭГЫНГЭЭ ЗАМААР

Партийна суглаан. Советскэ Союзай Коммунис партиин зэргэдэ абыт гэhэн Александр Семенович Сукневой мэдүүлгэ уншагдаад, намтараа хөөрэжэ үгэхыень дурадхагдаба. hургуули, трактористнуудай курса, сэрэгэй албан, механизаторай ажал — нигээд лэ хэдыхэн үгөөр дүүрэшэhэн юрын ажалша хүнэй намтар. Асуудалнуудшье хомор. Энээндэшье гайхалгүй. Юуб гэхэдэ, эндэ hуухан нютагай коммунистнуудай нюдэн дээрэ, эдэнтэй сугтаа үдэhэн, hуралсажа, ажаллажа, нэгэл уг зорилготой, hанал бодолтой ябаhаар Александр Сукнев гуша хүрөөл даа. Зүгөөр тиимэ бэлэхэнээр үнгэрhэн гуша наhан бэшэл байха.

...Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу(е)хэ дайнай фронт дээрэ хүндөөр шархатаад, амаралтаар нютагаа ерэhэн Советскэ Армиин офицер Семен Сукнев наhа барашаба. Хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэhэн hамганиинь уданшьегүй наhанhаа нүгшөө бэлэй. Тингэжэ Миша Саша хоёр хүбүүдынь — hургуулиин hурагшад—үншэрхын түйлдэ хүрөө hэн. Дайнай үеын хүндэ хүшэр саг hааб даа. Миша Саша хоёр hургууляа орхижо, колхоздоо шадал зэргээрээ хүдэлжэ оробод. Эгээл энэ үедэ наhа бараhан эсэгэтэйнь хамтын ажал нютагтаа анха тогтоолсоhон, мүнөө колхозой түрүүлэгшэ парторг хоёрой хоорондо нэгэ хөөрэлдөөн болобо. Фронтовигуудай бүлэнэртэ туhалха тухай зүбшэжэ байтараа Э. Ц. Цыдынов:

— Семен Сукневой хоёр хүбүүд hургууляа орхёол,—гэбэ.

— Хари даа, тугаар кузницын хажууда сеялкэ заhалсаабди гэжэ хара тоhон юумэд байна hэн.

— Ажалай ая дааха наhаниинь бэшэл даа. Мүнөө сагта эрдэм hургуулигүй, мэргэжэлгүй ямар улад болохоб.

— Хамтын ажалай түлөө, манай түлөө нюдарган баяшуултай оролсожо ябахадаа, бузар фашистнуудаар байлдахадаа, Семен Сукнев хүбүүнэйнгээ ерээдүйе иимэр тухайлдаггүй байгаал ёhотой даа.

— Теэд хуби заяандань бидэл нүлөөлхэ уялгатай бэшэ гүбди?.. ...Колхозоороо туhалжа, механизаторнуудай hургуулида эльгээелши. Жэл соо мэргэжэл шадабари олоод, бэежээдшье ерэхэ ха юм.

Энэ хөөрэлдөөгөөр хүбүүдэй саашанхи байдал шиидхэгдэжэ, оньhон машинада дуратай хоёр ехэ баяртайнууд hургуулида мордоо бэлэй. hургууляа дүүргэжэ, түрэл нютагтаа булад агтануудые жолоодожо оробод. Аха дүүнэр hубарижа, сэрэгэйнгээ алба дүүргэжэ ерээд, үнөөхил дуратай ажалдаа ороhон юм.

Үни даа, гушаад ондо, үхибүүн ябахадаа, эсэгээ дахажа, суглаанда ошолсоhон хүм. Трактор гээшые түрүүшынхеэ хараhан гү, али зарим нэгэниинь харахаhаа байтагай, энэ үгэ hаянайл дуулаhан буурай ажалтай зондоо хандажа, тиихэдэ нютаг соогоо ори ганса коммунист С. Сукневой шэнэ байдал тээшэ уряалан: «Хамтын хүсөөр нюдарган баяшуулые нуга даража, тракторай хүсөөр таряан далай долгилуулхабди. Хамтын ажал — бата замнай, өөhэдымнай, үрэ бэеымнай зол жаргал»— гэhэн үгэнүүдыень балшар ухаандам батаар хадуугдаа hэн. «Тракторыешни хэн жолоодохоб, керосин тоhоор хамаг газараа бузарлажа, ороохоной орондо шорой хамажа ябахаа hанаа гүт?»— гэжэ харанхы булангhаа хахир хоолой халихараа hэн.

«Трактор жолоодожо өөhэдөө hурахабди, үрэ хүүгэдээн hургахабди, таряашье ургуулха, талынгаа шорой тад ондоо болгохол байхабди»,— гэжэ С. Сукнев дарууханаар, хэлбэришэгүй найдангяар харюусаа бэлэй.

Гайхалтай зүнтэ үгэнүүдые хэлэhэн байгаа гээшэб!

Нютагаархидынь — Бэшүүрэй совхозой 2-дохи отделениинхид мүнөө жэлдэ 14000 центнер ороохо Эхэ орондоо тушаажа, түсэбөө хоёр дахин үлүүлээ. Энэ бэлэгые Михаил, Александр хүбүүд, хэдэн жэлэй урда механизатор болоhон С. Сукневой аша хүбүүниинь (баhал Михаил) ажалша баатар гарнуудаараа үргэлсөө бшуу.

Александр Семеновичой ударидадаг Сукневтоной звеногой арба гаран жэл соо трактор агтануудаараа хахалhан газар, тарижа ургуулhан таряа, шэрэhэн ашаа тоолохо, согсолхо болоо hаа, олохон hууритай тоонууд жэрыхэ байха. Ажалша бэрхэнүүдынь абари зангайнь hайханиие зон нүхэдэйнь магтаал соо дуулдаха.

Гансал энэ жэлдэ бүтээhэн ажалыень зарим тэды дурдая. А. С. Сукневой звено 200 га газарта кукуруза тарижа ургуулаад, дунда зэргээр га бүхэнэй 200-гаад центнер ногоон набша хуряагаа. Кукурузаяа харууhалхын хажуугаар звеногоороо малай тэжээл бэлэдхэлгэ дээрэ ажалаа эрхимээр, оньhон аргаар бүтээжэ, Мухар-Шэбэрэйнгээ управлениин ажалай баатарнуудай самбарта нэрэеэ бэшүүлээ. Таряа хуряалгын үедэ отделениин бүхы таряалангай hолоомо оньhон аргаар hурилөө. Мүнөө ерэхэ жэлэй ургасын түлөө тэмсэлдэ оронхой.

Байгша оной 10 hарын дүнгөөр звеногой гэшүүд зөөлэн хахалалга дээрэ оруулхада «Беларусь» трактораар иимэ бүтээсэ түйлаа гэбэл: А. С. Сукнев — 700 га, М. С. Сукнев—600 га, М. М. Сукнев—762 га.

Хэдэхэн үгөөр дүүргэжэрхиhэн А. С. Сукневой намтарые зарим тэдыгээр тайлбарилха болоо hаа, иимэл юм даа.

...Партийна суглаанай А. С. Сукневые партиин зэргэдэ абаха гэжэ нэгэн дуугаар баталхадань, үгырhэниие жаргуулhан, уншэрhэниие үргэhэн ашата Совет гүрэноороо, алдарта сэсэн партяараа омогорхон hуугаа hэм.

Д. ТОГОШИЕВ.

Мухар-Шэбэр.

ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИНУУДААР

ТҮРҮҮ hАНААТАН

Буряадай мебельно-модо болбосоруулдаг комбинадай 2-дохи мебельнэ цехэй партийна организациин (секретариинь М. К. Буланов) үүсхэлээр хүдэлмэришэдэй суглаан зарлагдажа, ажал хэрэг тухай ехэхэн хөөрэлдөөн болоо.

Тус цехэйхид жэлэйнгээ, декабрь hарын түсэб болзорhоонь урид дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлэе гэhэн уряатайгаар комбинадай бүхы коллективтэ хандаба. Декабриин түсэб 2 хоногоор урид өөhэдөө дүүргэжэ, даабариhаа гадуур 10 мянган түхэригэй валовой продукци үйлэдбэрилхэ уялга абанхай. Гадна декабриин 15-hаа саратовайхидай жэшээгээр бүхы продукцияа голодоhогүйгөөр, эрхим шанартайгаар тушаадаг болохо гэжэ шиидэбэ. Цехэй партийна бюрогой, профсоюзай цеховой комитедэй заседани дээрэ шанарай талаар 15 штатнабэшэ инспекторнууд томилогдоо.

Мебельнэ цехэй коллективэй үүсхэлые комбинадай партийна комитет hайшаажа, халуунаар дэмжэхые бусад цехүүдэй коллективүүдтэ дурадхаба.

Манай корр.

АЖАХЫМНАЙ УРДАЛ ЯБАДАГ hАЙ!

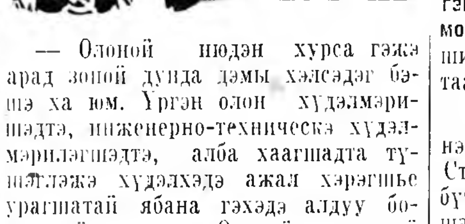
Зэдын үйлэдбэриин управлениин «Коммунизм» колхоз hүүлэй үедэ ажахыгаа хүгжөөхэ талаар ехэхэн гээгдэлдэ оронхой. Ажахынь гол hалбари болохо мал ажал абажа үзэбэл, тулюур байдалтай. Үнгэрhэн жэлэй 10 hарын дүнтэй сасуулбал, байгша ондо эбэртэ малай тоо 148 толгойгоор, тэрэ тоодо 121 үнеэд хороо. 5 мянгаад хонид гарзалаа. Гансахан сентябрь—октябрь hарануудта харууhалгын муухаа боложо 21 эбэртэ мал, 325 хонид гарзалагдаhан байна. Мүн түл абалгашье ахир. 100 эхэ мал дээрэ тоолобол, 55 хурьга, 59 тугал түлжүүлэгдээ.

Эдэ тоо, баримтанууд hаяхан болоhон партийна суглаан дээрэ дурдагдаhан байна. Колхозой коммунистнууд ажахыгаа хайшан гэжэ гээгдэлhээ гаргаха тухайгаа зүбшэбэ.

Мал ажал дээрэ хүдэлдэг коммунистнуудай үүргэ, харюусалгые дээшэлүүлхэ, мэргэжэлтэдэй ажал зүбөөр эмхидхэхэ, ажалай болон партийна журам эбдэгшэдтэй шанга тэмсэл ябуулха тушаа үгэ хэлэhэн коммунистнууд Эрдынеева, Дармаев, Сагалеев болон бусад колхозой правлениин, парткомой анхарал хандуулба.

Б. ЧАГДУРОВ.

Зэдын аймаг.

УРАГШАТАЙ АЖАЛ—ОЛОНОЙ ХҮСӨӨР

— Олоной нюдэн хурса гэжэ арад зоной дунда дэмы хэлсэдэг бэшэ ха юм. Үргэн олон хүдэлмэришэдтэ, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдтэ, алба хаагшадта түшэглэжэ хүдэлхэдэ ажал хэрэгшье урагшатай ябана гэхэдэ алдуу болохогүй, — гэжэ Онохойн модоной комбинадай партийно-гүрэнэй хиналтада туhалха бүлэгэй түрүүлэгшэ Цыбик Цыбанов хөөрэнэ.

Жэлэй туршада тус бүлэгэй хэhэн хүдэлмэриин хуряангы тоосоотой танилсанабди: тодхогдоогүй түхеэрэлгэнүүд бүридхэлдэ абтаа; продукциин шанар саг үргэлжэ шалгагдажа байгаа; предприятиин тээшэ оноhон түмэр зам дээрэ вагонуудай сагhаа үлүү зогсодогой шалтагаан элирүүлэгдэжэ усадхагдаа; үйлэдбэриин нэгэдэхи участогай хүдэлмэри бүхы дээрээ шалгагдажа, комбинадай партийна комитедэй заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ...

Модоной комбинадай 5 цехүүдтэ партийно-гүрэнэй хиналтада туhалха бүлэгүүд, үйлэдбэриинь элдэб участогуудаар 29 пост байгуулагдаад хүдэлжэ байна. Тэдэнэй ажалда ниитын организацинуудай, хүдэлмэришэдэй суглаанууд дээрэ hунгагдаhан 150 гаран коммунистнууд, комсомолшууд, партийнабэшэ эдэбхитэд хабаадалсана.

Али нэгэн асуудал шиидхэхын тула партийно-гүрэнэй хиналтада туhалха комбинадай бүлэг тэрэнээ түрүүшээр hайса шалгадаг, хүдэлмэришэдтэй, инженер, технигүүдтэй хөөрэлдэжэ зүбшэдэг, тэдэнэйнгээ дурадхал, hанамжануудые суглуулжа абадаг заншалтай.

Нэгэ жэшээ харуулая. Үйлэдбэриин 1-дэхи участок шанараар муу продукци гаргадаг болобо. Вагонуудта ашажа ябуулhан хюрөөдэмэл модондонь олон рекламаци ерэдэг болоо. Энэ ушар бүлэгэй гэшүүдэй анхарал татаба. Пост, бүлэгүүдэй гэшүүд участогай хүдэлмэри шалгажа үзэбэ. Участогай хангалтагүй ажалай гол шалтагааниинь гэбэл, үйлэдбэриин технологи наринаар сахигданагүй, олон ушарта үндэhэ баримтагүйгөөр хазагайруулагдана, зарим десятнигууд ГОСТ-ые мэдэнэгүй, тиимэhээ продукциин шанарта шанга эрилтэ табинагүй гэжэ элирүүлэгдэhэн байгаа. Энэ асуудалаар бүлэгэй бюрогой заседани сэхэ участок дээрэ болоо hэн.

«Ажалаа хангалтагүйгөөр эмхидхэжэ, муу шанартай продукци гаргаhанайнь түлөө мастер Афанасьевае тушаалhаань сүлөөлхые комбинадай дирекцидэ дурадхаха. Мастер Савушкинай участогай партийна эхин организациин секретарь байhаниие хараада абажа, тэрэнэй саашадаа тушаалдаа байжа болохо гү гэhэн асуудал комбинадай парткомой үзэмжэдэ табиха» гэhэн шанга шиидхэбэри тус заседани дээрэ абтаа бэлэй.

Онохойн модоной комбинат шэнэдхэн үргэдхэгдэжэ байгаа юм. Стандартна гэрэй хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ цех, модо хатааха камера, шэнэ котельнэ, теплофикациин система баригдажа эхилhээр үнихэнэй. Эндэ тодхогдохо элдэб орёо нарин түхеэрэлгэнүүд абтанхай. Ямар түхеэрэлгэнүүд абтаад, хаана, хайшан гэжэ хадагалагдажа байhыень шалгажа үзэхэ хэрэг гараба.

Шалгалтын үедэ элирүүлэгдэhэн элдэб дутуу дунданууд фотодо дуратайшуулай үүсхэлээр буулгагдажа, тусхай фотомонтаж эмхидхэгдээд, олон хүнэй хараха газарта үлгэгдөө hэн. hүүлээрнь шалгалтын дүн комбинадай партийна комитедэй заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ. Ехэхэн хөөрэлдөөн болоо. Хэдэ мянган түхэригэй сэнтэй түхеэрэлгэнүүдтэ эзэн бусаар хандадаг, бии байhан машина, техникэеэ хүсэдөөр ашагладаггүй зарим цехүүдэй хүтэлбэрилэгшэд тоосохо, тайлбари үгэхэ баатай болоо hэн. Энэ асуудал мүн хүдэлмэришэдэй суглаанууд дээрэ харагдаhан.

Партийно-гүрэнэй хиналтада туhалха бүлэг өөрынгөө хүдэлмэри хайшан гэжэ, ямар гуримаар эмхидхэнэб гэhэн асуудал гаража болоно. Бүлгэмэй заседани дээрэ 5 хүнhөө бүридэhэн бюро hунгагданхай. Тус бюро бүлгэмэй хүдэлмэри түсэблэдэг, цехүүдтэхи бүлэг, постнуудай ажал эмхидхэн хүтэлбэрилдэг, али нэгэн шалгалтын дүнгүүдые зүбшэн хэлсэжэ, тодорхой шиидхэбэри абадаг, хэрэгтэй байбалнь, өөhэдынгөө дурадхал, hанамжануудые комбинадай дирекциин, партийна комитедэй үзэмжэдэ табидаг.

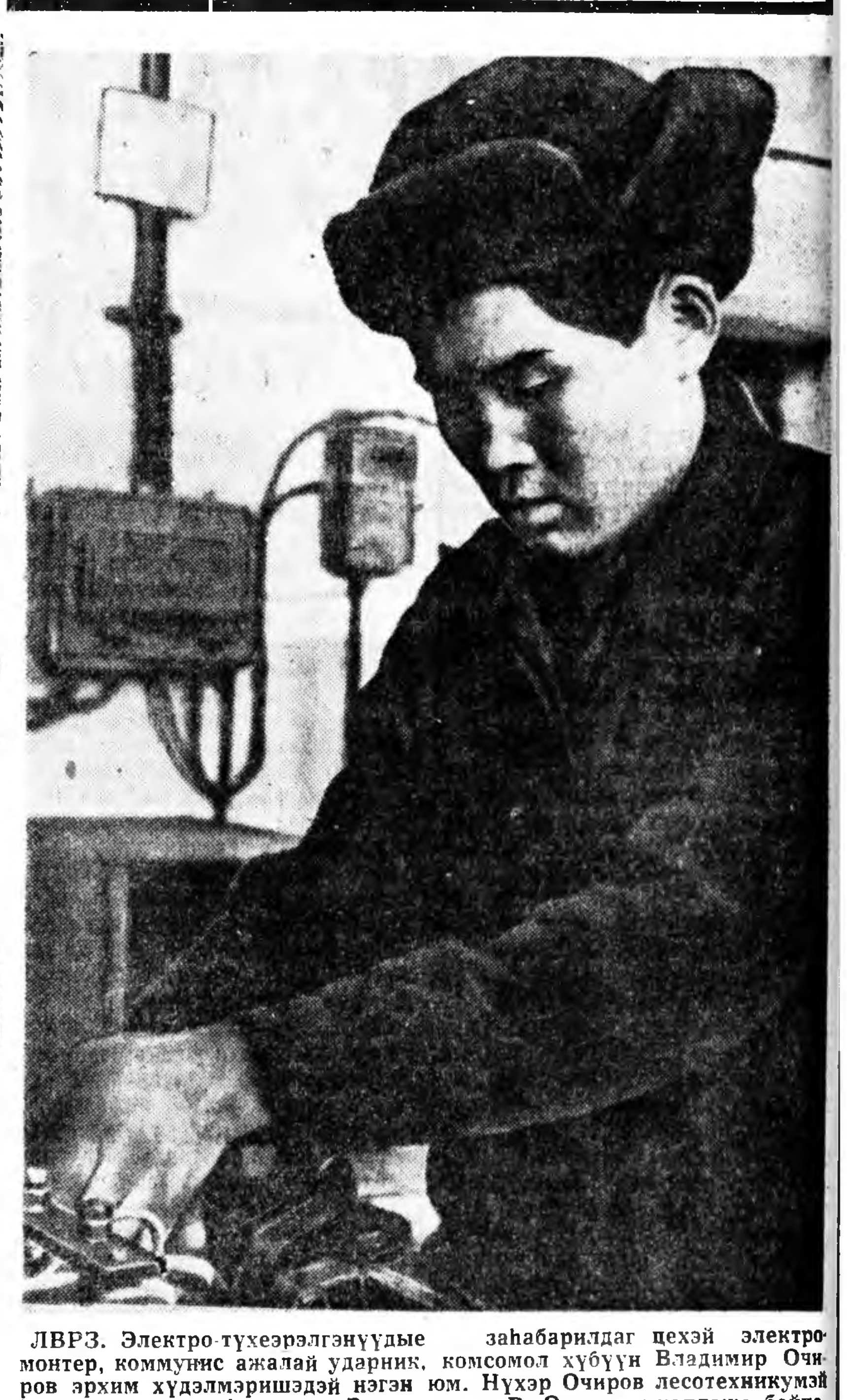
Нэгэ иимэ жэшээ дурдабал, яhала hонирхомоор. Вагонуудай сагhаа үлүү зогсолгые усадхаха тушаа ехэ хөөрэлдөөн болодог, олон шиидхэбэри абтадаг гээшэ. Теэд олохон предприятинуудта, тэрэ тоодо Онохойн комбинадташье, иимэ дутагдал үшөөл үзэгдэhөөр. Үнгэрhэн жэлэй 9 hарын туршада комбинат түмэр замда 20,2 мянган түхэриг яла түлөө hэн. Саашадаа энэ байдалтай эбсэжэ болохо байгаа гү? Үгы даа. Тиимэhээ байгша оной ахеэр партийно-гүрэнэй хиналтада туhалха бүлгэмэйхид энэ асуудалаар hонирхожо, шухала хэмжээнүүдые абаба. Үрэ дүнгынь гэбэл, үнгэрhэн жэлэй тэрэ үеынхитэй сасуулбал, энэ жэлдэ яла түлэлгэ 15 мянган түхэригөөр доошолоо. Яла түлэлгые бүри огто болюулха тушаа мүнөө хэмжээн абтаа.

Комбинадай үйлэдбэриин экономикын асуудалнуудта мүн лэ горитойхон анхарал хандуулагдана. Модо хюрөөдэдэг цехтэ (үйлэдбэриин 1-дэхи участок) ажалай нормо нэгэ үедэ дүүргэгдэхэеэ болёод, хюрөөдэмэл модон багаар абтадаг болобо. Арадай хинагшадай шалгажа үзэхэдэнь, монсогор модоной саг соогоо цехтэ асарагдадаггүй дээрэhээ хоёрдохи, илангаяа гурбадахи, халаанда пилораманууд зогсохо баатай болоно гэжэ элирбэ. Гадна модо хюрөөдэлгэн дээрэ ажалай түлөөhэ гуримшуулха талаар, мүн хёосо, шпала гэхэ мэтэ хюрөөдэмэл зүйлнүүдые ехээр абадаг болохын түлөө урмашуулхы удхатай хүдэлмэри ябуулагдадаггүй байба. Участогай хүтэлбэрилэгшэд хоорондоо үгээ ойлголсодоггүй, өөрынгөө урдахиие хараад лэ ажалладаг байhан.

Ямар хэмжээ абалтайб, хайшан гэбэл участогые гээгдэлhээ гаргахаб — эдэ асуудалнууд тус цехтэ болоhон бүлэгэй бюрогой заседани дээрэ зүбшэгдэбэ. Олон хүдэлмэришэд, тэрэ тоодо нүхэд Мироненко, Горюнов, Смагин гэгшэд үгэ хэлэжэ, цехэйнгээ хүтэлбэрилэгшэдые хурсаар шүүмжэлhэн, үнэтэ дурадхалнуудые оруулhан байгаа. Мүнөө үедэ нэгэдэхи участок түсэб, даабаринингаа дүүргэлтээр комбинат соогоо түрүү зэргэдэ гаранхай.

Үйлэдбэридэ бүри ехээр нүлөөлхэ, арадай хиналтада үргэн олониитые бүри эдэбхитэйгээр хабаадуулха зорилго партийно-гүрэнэй хиналтада туhалха комбинадай бүлэг, постнууд шиидхэжэ байна.

Д. ЦЫБИКЖАПОВ.

ЛВРЗ. Электро-түхеэрэлгэнүүдые заhабарилдаг цехэй электромонтер, коммунис ажалай ударник, комсомол хүбүүн Владимир Очиров эрхим хүдэлмэришэдэй нэгэн юм. Нүхэр Очиров лесотехникумэй 2-дохи курсдань hурана. Зураг дээрэ: В. Очиров ажаллажа байна.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

★

Улаан-Үдын сэмбын фабрикынхид жэлэйнгээ даабари болзорhоо урид дүүргэхээр зоригжоо. Энэ фабрикын холисо бэлэдхэлгын цехэй хүдэлмэришэн, коммунис ажалай ударник Валентина Александровна Александрова халаан бүриингөө нормо 140 процент хүрэтэр дүүргэнэ. Зураг дээрэ: В. А. Александрова ажалдаа.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

★☆★

ДҮЛЭТЭ ҮГЭ, ДҮРШЭЛТЭЙ ЭМХИДХЭЛШЭ

Модо хюрөөдэдэг хюрөөнүүдэй абяан нэгэ бага замхажа, үглөөнэй халаанай үе түгэсэжэ, үдэрэй халаанай урдахи хэдэхэн минутын забhар соносхогдоно. Эгээл энэ үедэ гартаа «Правда Бурятии» газетэ «Блокнот агитатора» хоёрые бариhан Валентина Александровна Гройсберг орожо ерэнэ. Мебельно-модо болбосоруулгын комбинадай модо хюрөөдэлгын цехэйхид агитаторые баяртайгаар угтана. Модо хюрөөдэдэг ута верстагай хажууда суглараагшадай дундаhаа, «Валентина Александровна, наашаа бологты» гэхэ мэтэ абяан дуулдана.

Тэндэ сугларhан жара гаран хүдэлмэришэд агитаторай хөөрөөе ехэ анхаралтайгаар шагнанад.

Байгша оной ноябриин 28-най «Правда Бурятии» газетэдэ хэблэгдэhэн бэшэгүүдые хэрэглэн, агитатор Гройсберг модо хюрөөдэдэг цехэй ямараар ажаллажа, урдаа абаhан социалис уялгаяа хэр зэргээр дүүргэжэ байhан тухайнь дэлгэрэнгыгээр хөөрэнэ.

Удаань нүхэр Гройсберг мүнөөнэй уласхоорондын байдал тушаа тогтожо хөөрэнэ.

— Нүхэр Гройсберг модо хюрөөдэдэг цехтэ нёдондоhоо хойшо агитатораар хүдэлжэ, хүдэлмэришэдэй ёhотойл айлшаниинь болонхой юм. Манай город, республика соо боложо байhан hонинууд, мүн ороной дотоодын, гадаадын ажабайдалтай хүдэлмэришэд саг болзортоо танилсуулагдана,—гээд агитатор Валентина Александровна Гройсбергые мебельно-модо болбосоруулгын комбинадай партийна организациин секретарь Николай Афанасьевич Паньков магтана.

Инженер Валентина Александровна Гройсберг Улаан-Үдын мебельно-модо болбосоруулгын комбинадай модоной завод дээрэ хүдэлмэриин болон салин хүлhэнэй таhагые даагшаар зургаан жэлэй туршада ажаллана. Ажалайнгаа энэ саг болзорой табан жэлhээ үлүүтэйень агитатор байжа, сугтаа ажалладаг нүхэдтөө, хүдэлмэришэдтөө ороной болон гадаадын hониниие дуулгана. Нүхэр Гройсберг шадамар бэрхэ агитатор байхаhаа гадна, комбинадай hайн мэргэжэлтэй инженернүүдэй нэгэниинь юм. Тэрэ удэшэниинь сүлөөтэй сагтаа комбинадайнгаа техническэ кабинет соо ерэжэ, сугтаа ажалладаг инженернүүд, механигууд, хүдэлмэришэдтэй үйлэдбэриин шухала асуудалнууд тухай хөөрэлдэдэг, технико-экономическа хэмжээ ябуулгануудые хараалдаг, өөрынгөө дурадхал, hаналнуудые комбинадайнгаа дирекци, партийна организацида нэгэтэ бэшэ оруулhан байха юм. Жэшээлхэдэ, байгша оной сентябрь hарада мебельнэ цехэй бүлэг хүдэлмэришэд А. Н. Астраханская К. Н. Самохвалова, А. В. Павлова, В. Н. Воронина гэгшэд халаанайнгаа ажалай нормые 10 процентээр дээшэлүүлхэ гэhэн гүйлтэ баряа hэн. Тиигэжэ хүдэлмэришэдэй алмаха мүнгые тооложо гаргахыень комбинадай дирекци Валентина Александровнада даалгаа hэн. Хүдэлмэришэдэй энэ эдэбхитэ үүсхэлэй ашаар комбинадай № 2 мебельнэ цехтэ ажалай бүтээсэ 1,5 процентээр дээшэлжэ, hара бүхэндөө нэгэ мянга хоёр зуу шахуу түхэригэй гүрэнэй мүнгэн арьбалагдана.

Түрүү хүдэлмэришэдэй үүсхэл тухай В. А. Гройсберг цехэйнгээ хүдэлмэришэдтэ уданшьегүй хөөрэжэ үгөө. Агитаторай ябуулhан ойлгуулламжын хүдэлмэри миил талаар ошоогүй. Нэгэтэ Валентина Александровнагай хүдэлмэридөө байхадань, модо хюрөөдэдэг цехэй хүдэлмэришэн—рамщик Анатолий Беломестных иимэ мэдүүлгэ хэбэ:

— Би hүүлэй хэдэн үдэрэй туршада ажалайнгаа арга боломжые нягта наринаар хаража үзэбэб. Хүдэлмэриин сагые зүбөөр, ашагтайгаар ашаглажа, тусгаар шэнжэлгэ хээб. Энээнэй ашаар би өөрынгөө халаанай ажалай нормо дунда зэргээр тоолоо hаа, арбан процентээр дээшэлүүлхэ гэжэ шиидэбэб.

Валентина Александровна Гройсберг дурадхалдань анхаралтайгаар хандажа, дэмжэбэ. Уданшьегүй хүдэлмэришэн инженер хоёр модо хюрөөдэдэг «РД—60» гэжэ рама-машинын хүдэлхые яаралгүйгөөр хронометраж хэжэ шалгаба. Теэд хүдэлмэришэнэй хэлээшэ бодото үндэhэ hууритай байшоо.

Агитатор В. А. Гройсберг хүдэлмэришэн-рамщик А. А. Беломестных хоёрой тооложо гаргаhан ажалай халаанай экономическа үрэ дүн модо хюрөөдэдэг цехэй олохон хүдэлмэришэдтэ hургаал болоо. Мүнөө тус цехтэ өөhэдынгөө эдэбхеэр, hайн дураараа гуша гаран хүдэлмэришэд халаанайнгаа ажалай нормые дунда зэргээр 6—8 процентээр дээшэлүүлэнхэй. Байгша оной түгэстэр модо болбосоруулгын комбинадайхид hайн дураараа халаанайнгаа ажалай нормо дээшэлүүлжэ, үүсхэлhээ долоон мянганhаа доошо бэшэ түхэригэй экономическа аша абахаар хараална.

Валентина Александровна агитатор байhан туладаа, модо хюрөөдэдэг цех соо харуулан ойлгуулха агитаци нилээд hайжарууланхай. Тэндэ hара бүхэндөө «Рамщик» гэжэ ханын газетэ гаргагдажа, хүндэлэлэй болон үрэ дүнгүүдэй самбарнууд бии. Гадна хирэ болоод лэ шэнэ плакадууд, лозунгнууд бэшэгдэжэ байдаг.

Нүхэр Гройсберг гансал цехэй хүдэлмэришэдэй дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулна бэшэ, харин үшөө Сосновый гэжэ тосхоной гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, үбгэд хүгшэдтэй арба-арбан хоногтоо ошожо, хөөрэлдөө үн(и)гэргэдэг.

Түрүү агитатор, баян дүй дүршэлтэй инженер, коммунист Валентина Александровна Гройсберг Улаан-Үдэ городой соёл сурталай хүдэлмэрилэгшэдэй замай залууршадай нэгэн.

Д. ШАГДУРОВ.

Улаан-Үдэ.

МАНАЙ ХҮРШЭ МОНГОЛ ОРОНДО

ХОЁР ТАМИРАЙ ГОЛДО

Урда, Хойто-Тамир мүрэнүүд мэлмэгэр тунгалаг уhаараа, харьялаа түргэн урадхалаараа олондо мэдээжэ юм. Эдэ мүрэнүүд үзэсхэлэн hайхан голые хүндэлэн гаран сасуу, бэе бэеэ амаршалалсаhан юумэдэл, уулзан нилээд, дахинаа таhаран урдадаг. hүүлэй хэдэн жэлэй туршa соо хоёр мүрэнэй хоорондо наранай гэрэлдэ яларан, хүн зониие холоhоо уряалан дуудажа байhан шэнгеэр үзэгдэдэг ехэ, болбосон түхэлтэй тосхон тобойн бодоо. Энэ хадаа Ара-Хангайн аймагай Батцэнгэл сомоной «Хүгжэл» гэжэ хүдөө ажахын нэгэдэлэй түб гээшэ. 75 мянган толгой малтай юм. Эндэ ажал хэдэг 200 гаран хүн тоологдоно. Хүдэлмэриингөө хүсые зүбөөр хубаарилhанай, ажалаа hайнаар эмхидхэhэнэй ашаар эдэмнай адууhа мал үдхэн харууhалхаhаа гадна, барилга хэхэ аргатай болонхой. «Дуhалhаа далай тогтодог»—гэжэ арадай аман үгэдэ хэлэгдэдэг. Хүдөө ажахын нэгэдэлэй багахан коллектив сагаа, хүсэ шадалаа зүбөөр ашаглан, ехэ юумэ хэнэ. Нэгэдэлэй түбтэ эхин шатын hургуули, машинно-мал ажалай станци, медицинскэ пункт, библиотекэ баригдаа.

Малшадай үхибүүдтэ зорюулагдаhан интернат hургуулиин барилга 1963 ондо дүүргэгдээ hэн. Столово, радиоузел нээгдээ. hурагшад-үхибүүдынь hайн байрада байдаг, тиимэhээ адууhа малаа атарлуулан бэлшээжэ, арьбан дээрэнь арьбан нэмээжэ ябаhан малшад hанаагаа зободоггүй юм.

Байгша ондо шубуунай фермын, байрын гэрнүүдэй, парикмахерскын, фото-ательегэй hуури нууд табигдаа. Монголдо хаа хаанагүй хүдэлмэришэ хүсэнэй дуталдадагынь мэдээжэ. Гэбэшье «Хүгжэл» нэгэдэлдэ тэрэнь элеэр обёорогдоногүй. Юундэб гэхэдэ, эндэхи хүн бүхэн ажаллаха газараа hайн мэдэдэг. Зарим нэгэн мал адуулдаг, нүгөөдүүлынь гэр байрануудые баридаг, гурбадахинь трактор, машинануудые жолоододог. Олохон ушарта малшад—модошо дарханаар, шулуушад—малай түл абагшаар түбэггүй хүдэлжэ шадаха юм. Бригадын партийна эмхиин дарга Ч. Чултэмжамц үхэр адуулжа, трактор жолоодожо шададаг. Мүн нэгэдэлэй гэрэл зураг буулгадаг, үhэ заhадаг, киномеханигаар хүдэлдэг юм.

— Намартаа таряа хуряалгын эхилхэдэ, морин эрдэниеэ трактор агтаар hэлгэдэг хүм даа,—гэжэ Чултэмжамц хэлэнэ.

—1963 онhоо хойшо таряан ажал эрхилдэг болонхойбди,—гэжэ нэгэдэлэй парткомой секретарь Б. Чойжив маанадта хөөрэбэ. — Тиихэдэ мянга тухай га талмай дээрэ шэниисэ, ешмээн, обёос тариhан, мүн овощ hуулгаhан байгаабди. Үрэ дүнгынь ехэл hайн hэн. Гектар бүриhөө 13,4 центнер шэниисэ, 29,7 центнер ешмээн, 20 центнер обёос хуряагаабди. Түйлаhан амжалтамнай бүри ехэ илалта түйлахаар зоригжуулаа. Байгша ондо тарилгын талмай нилээд үргэдхэгдөө.

Үргэн олон малшад нэгэдэлэйнгээ түрүүлэгшэ тухай магтан хэлсэдэг юм. Ж. Бадсурэнэй түрүүлэгшээр hунгагдаhанhаа хойшо гурбан жэл үнгэрөө. Энэмнай үсөөн үгэтэй, хүдэр бэетэй, дүшэ гарамгай наhатай хүн юм. Урда тээнь банкын директорэй орлогшоор хүдэлөө. Партиин уряада харюусан, hайн дураараа хүдөөдэ хүдэлхэеэ ошоhон.

— Коммунист нэрэ хүндэмни партиин эльгээhэн лэ газарта оролдосо хэшээлтэйгээр, үнэн зүрхэнhөө ажаллахые эринэ,—гэжэ түрүүлэгшэ хэлэнэ.

Коммунистнууд болон партийнабэшэ эдэбхитэдэй, нэгэдэлэй бүхы гэшүүдэй хамтын хүсөөр лэ ажал дээрээ амжалта түйлажа болохо гэжэ шэнэ түрүүлэгшэ ойлгоhон байха юм. Коммунистнууд тэрэнэй туhалагшад болоо. Партийна эмхиин секретарьтай хамта ходоодоо арад зоной дунда ябажа, тэдээнтэй үнэн зүрхэнhөө хөөрэлдэн, өөhэдын жэшээгээр шэн габьяата ажалда зоригжуулдаг байна.

Нэгэдэлээ түрүүшүүлэй зэргэдэ гаргахын тула партийна ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа.

— Нэгэдэлэй ажалай эмхидхэл hайжаруулха, холын хараата түсэб зохёохо асуудалай зүбшэн хэлсэгдэhэн эдэбхитэдэй нэгэ зүблөөн элихэнээр hанагдана. Зүблөөндэ хабаадагшад hанал бодолоо хэлэжэ, дутуу дунданууд(аа) шүүмжэлэн, дурадхалнуудые оруулаа hэн.

Бадсурэнэй хөөрөөе эдэбхитэд анхаралтайгаар шагнаа.

— Хэрбээ үйлэдбэриингөө эмхидхэлые hайжаруулаад, малайнгаа тоо толгойе олошоруулаад, ашаг шэмыень дээшэлүүлээд байбал, манай нэгэдэлэй байдал бүри hайн, баян болохо гэжэ зүб хэлсэнэт. Тон зүб. Теэд энээнэй тулада юу хэхэ хэрэгтэйб? Бидэ, партиин гэшүүд, бүхы эдэбхитэд, өөhэдынгөө жэшээгээр арад түмэниие, кооперативай бүхы гэшүүдые хойноо дахуулан ажаллаха зэргэтэйбди. Үргэн ниитэ манай гол хүсэн болоно.

Түрүүлэгшэ, бригадирнууд, парторгнууд болон бүхы эдэбхитэд ажахыгаа hэргээн бодхоохоор шиидэнхэй гэр гэртээ тараба. Манай эмхидхэхы ажал хүдэлмэриин үндэhэ hууринь — нэгэдэлэй бүхы гэшүүдтэй танилсаха, тэдэнэй эрилтэнүүдые мэдэжэ байха ябадал болоно гэжэ түрүүлэгшын хэлэhые тэдэнэр hанажа ябаба. Бүхы hайн юумэ дэмжэхэ, харин муу юумэ зайсуулан усадхаха шухала...

Удабашьегүй замай залууршад—үйлэдбэриин түрүүшүүл: hаалишан Должинбор, адуушан Д. Нямжав, хонишон Лодойшарав болон бусад нэгэдэлдэнь дэбжэбэ. Бүхы орон дотороо суудa гараhан Ажалай Баатар Очирой жэшээгээр хонишод ажаллажа эхилээ. Үдэр хоногуудай үнгэрхэ тудам мүрысөөн улам үргэнөөр дэлгэрбэ. Үмсынгөө мал үдхэхэ дуратай хүнүүд улам үсөөн болоо.

Мал ажалынь hайжаржа, тоо толгойнь түргөөр ургаба. Тиихэтэй хамта нэгэдэлэйхидэй байдалшье hайжарhан байха юм. 1963 ондо энэ кооператив малайнгаа тоо толгой олошоруулха түсэбөө үлүүлэн дүүргэhэн юм. 1964 оной хабар 26 мянга 700 толгой түл абтаа. Энэмнай амжалтануудаа батадхалгын эрхим нүхэсэл болоно. Нэгэдэлэй адууhа малай ашаг шэмэ хэлбэришэгүй дээшэлнэ.

«Хүгжэл» гэжэ нэгэдэл аймаг дотороо түрүү зэргэдэ гаража, республика соо гурбадахи hуури эзэлээ. Байгша ондо олзо доходынь миллион үлүүтэй түхэриг болохо.

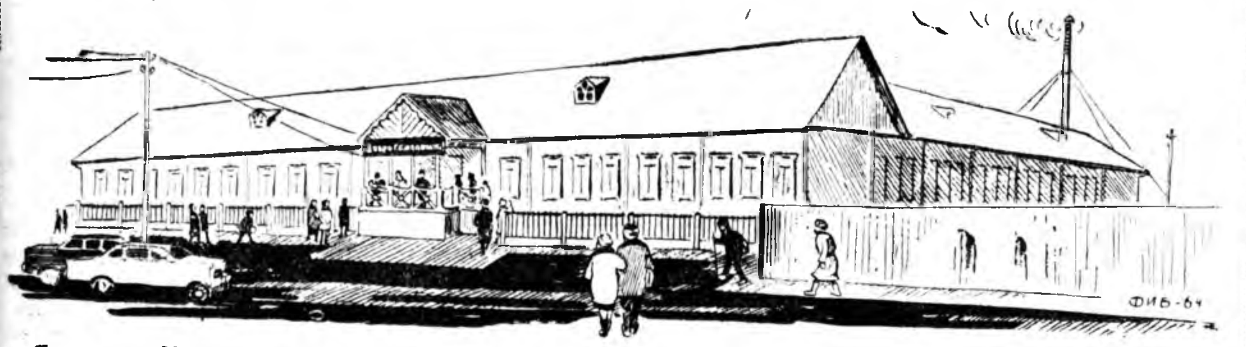
Тус кооператив ажахын талаар амжалта түйлахаhаа гадна, мүн соёлойшье хүдэлмэри hайжаруулаа. Энэ асуудалаар аймаг соогоо түрүү hууринуудай нэгэндэ гараа. Үзэг бэшэг мэдэхэгүй хүнүүдтэй ушархагүйт. Юрэнхы эрдэмэй hургуулинуудта заочноор hурадаг малшадай тоо ургаа. Малшадай гэртэ радиоприёмник, оёдолой машина, мүн баhа бусад үнэтэ эдлэл хэрэгсэлнүүдые хаража болохо.

Эдэ амжалтануудай түйлагдаhанда шэнэ түрүүлэгшэ ехэхэн габьяатай. МАХН-гэй гэшүүн Бадсурэн партиингаа даалгабариие нэрэтэй солотойгоор дүүргэнэ. Үнгэрhэн hунгалтаар Монголой Арадай Республикын Арадай Ехэ Хуралай депутат боложо hунгагдаhан юм.

Хоёр Тамирай голоор ябахада, эндэхи газарай үзэсхэлэн hайханиинь хүнэй дура буляана, сэдьхэл хүдэлгэнэ. Гэхэтэй хамта эндэ нютагжан hуудаг зоной эршэтэ ажалай үрэ дүн бүри гоё hайханаар үзэгдэнэ.

Авирын ЧОЙЖИЛЖАВ,
Монголой журналист.
(АПН).

ЭРДЭМЭЙ ҮШӨӨ НЭГЭ ГУЛАМТА

Яруунын Үльдэргэ нютагай «Коммунизм» колхоз республикын соёлшодой съезд угтуулан, өөһэдынгөө эдэбхи гаргажа бариһан һургуулиингаа шэнэ ордонине халаан болохо багашуулдаа тушаажа, баранние баярлуулба.

Үльдэргын найман жэлэй һургуулиин һурагшад уураар дулаасуулагдадаг, һаруул уужам, ариг сэбэр, буряад угалзануудаар шэмэглэгдэнхэй шэнэ һургуулидаа орожо, нэгэ халаанда һуража эхилбэ. Энэ шэнэ һургуулиин байшан түрэлхидэй һайхан үүсхэлээр хоёр жэлэй болзор соо баригдажа дүүрэ.

Энэ һургуулиин модо бэлэдхэл, шэрэлгэ болон барилгада бүхы түрэлхид халуунаар хабаадаа юм. Үндэр наһатай үбгэд: Ч. Б. Цыренжапов, Ж. Цыбикжапов, В. Филиппов, Ц. Дубчанов, Ж. Бадмацыренов, Д. Цырендоржиев, Ц. Лыктыпов үнэн гараа гаргажа, нарин дархалалга, дулаалалга хээ. Олоной абга Д. Д. Галсанов бүхы шэрдэлгые, шэл отололгые дүүргэжэ гараа. Республикын габьяата уран зурааша Ф. И. Балдаев доторынь шэмэглэбэ. Эдэ нүхэд үнэн зүрхэнһөө хубитаяа оруулаа. Тэдэнэй оролдосотой ажал хүүгэд аша, гушанартань хүмүүжүүлэлгын ехэ удха шанартай байхань дамжаггүй.

Барилгын үедэ һурагшад мүн лэ хаража байгаагүй, харин шадаха юумэ хэжэ туһалаа юм. Барилгын эхин үдэрһөө абаад дүүрэтэрнь, үүсхэлшэдэй нэгэн, түрэлхидэй комитедэй гэшүүн-пенсионер Жамбал Доржиевич Сампилон ударидажа, тон үндэр шанартайгаар барюулһандань бүхы һургуулиинхид баясажа, һайн һайханиие хүсэн хүргөө.

Һурагшад, багшанар шэнэ һургуулидаа орожо, омог баяртайнууд хэшээлнүүдээ эхилээ.

Ц. НОМТОЕВ,
һургуулиин директор.

УБГЭНЭЙ УГЭ

Һаруул һургуулиин хойморто һууһаб,
Һанал бодолнууд сэдьхэлым уяраана.
Үхибүүн ябаһанаа удхалан һананаб,
Үбгэн наһанайнгаа жаргалан магтанаб.
Эдир зүрхэм эдэ бүгэдые,
Элихэн тодо хадагалан асараа.
Үхибүүн зулгы гүлмэр наһандаа
Үзэг ном шудалха хүсэлтэй,
Номшо үбгэдые бэдэрэн һурагшалан,
Нута тохойдоо морёор гүйлгөө һэм.
Бэшэгтэ һураха хүсэл зоригни
Баян монголшын хонишоншье болгоо һэн.
Ном шудалха хүсэлни бэелүүлэгдэнгүй,
Нютаг таладаа уйлан ябаа һэм.
Хуушан монголдо һурахаа шунан,
Хубарагшье болоод туршаһан бэем.
Халагни — хайран бага наһамни,
Хаанашье оролдолгоо бэелүүлэнгүй үнгэрөө!
Шииранг наһандам наран мандаа.

Шэнэ юртэмсэ сэсэглэн һалбараа.
Хонгор хорин найман ондо
Хотоной һургуулида шударгы ороо һэм.
Холошоонгүй ябагаар ходо ябагша һэм.
Хуурай түлеэнэй гэрэлдэ унтагша һэм.
Үзэгтэ орожо урдаа гэрэлтүүлээ һэм.
«Үнэн» газетэ уншадаг болоо һэм!
Үхибүүн ябаһым дуулабат булта.
Өөһэдынгөө жаргалта үеые сэгнэгты.
Эрхим һуралсал һайн заршамаараа
Энэ һайхан һургуулияа шэмэглэгты!
Эрдэмтэй хүбүүд, басагад боложо,
Эхэ, эсэгээ, энэрхы багшанараа урмашуулагты.
Тушаан абаһан толотомо һургуулияа
Тооһогүй арюун һайхан байлгагты.
Үбгэдэй оролдоһон нарин ажалые
Үдэр бүри һанан хүндэлэгты!

Ц. НОМТОЕВ.
М. ЦЫРЕНОВ.

УНШАГТЫ, ҺАЙН ЛЭ ГЭЭШЭ

Улаан-Үдын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд 1965 ондо абаха газетэ, журналнуудые урда үеынхиһөө нилээд олониие захяа. Хэрбээ эдэнэр нёдондо бүхыдөө 1100 түхэригэй газетэ, журналнуудые захиһан байбал, энэ жэл 1432 түхэригэй хэблэлдэ бэшүүлээ. Ажалай түрүүшүүл, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг колхознигууд тус тустаа хэдэн арбаад түхэригэй захил хэбэ. Жэшээнь, колхозой гэшүүн Доржо Чойдонов аяар 33 түхэригэй хэблэл захяа. Иигэжэ энэ нүхэрнай 1965 ондо «Буряад үнэн», «Правда Бурятии», «Коммунизмын туяа» гэдэг газетэнүүдые, «Огонёк», «Крестьянка», «Костер» гэжэ журналнуудые абадаг болохонь. 2-дохи комплексно бригадай эрхилэгшэ А. Н. Шишмарев 36 түхэригэй хэблэлдэ бэшүүлжэ, табан янзын газетэ, журналнуудые абахань. Колхозой гэшүүд Очиров 30 түхэригэй, Д. Будаев 36 түхэригэй, Б. Батуев 26 түхэригэй газетэ, журналнуудые бэшүүлээ. Тиихэдэ хонишон Е. Чагдуров, моришон Г. Новиков, жолоошон С. Ш. Голубев болон бусад тус тустаа бүришье олон янзын газетэ, журналнуудые захиһан байна.

1965 ондо гараха хэблэл тараалгада почтальонууд Сабудай Дондукова, Екатерина Черных гэгшэд илангаяа эдэбхитэйгээр хабаадаһан. Эдэ нэр нютаг нютагайнгаа айл бүхэнөөр, мүн холын гүүртэ, отаранууд дээгүүр ябажа захил абаһан байна. Эндэ мүн баһа Харганын хэлхеэ-холбооной конторые эрхилэгшэ Мария Федоровна Карбаиновагай хубита бии.

Ц. Бабушеев.

АВТОЛАВКА—АЯТАЙХАН НАЙМАА

Би Үшөөтэйн сельпогой автолавкын жолоошон-наймаалагшаар ажаллажа эхилһээр хахад жэлһээ дээшэ боложо байнаб. Эндэхи Доржи Банзаровай болон Инзагатын «Коммунизм» колхозуудай холын малшадые эд бараа, эдеэ хоолой зүйлөөр хангаха үүргэ намда даалгагданхай. Түб тосхонһоо таһархай гүүртэ, отаранууд дээрэ ажалладаг энэ хоёр колхозой зуу гаран айл, хотониие алгадгүй ябажа ажалланаб.

Зунай үедэ эдэ колхозуудай малнууд уула хадын гүндэ, хүнды жалгын эхиндэ тунга ногоотой, тунгалаг булагтай газарта ошожо зуһадаг. Тэрэ зуһалантуудые заримдаа олохоньшье бэрхэ, харгы замгүй байдаг һэн.

Мал һүрэгөө олошоруулан, ашаг шэмыень улам дээшэлүүлхын түлөө аһан шадалаараа оролдон ажаллажа байгаа малшадые эрхим һайнаар хангаха гээшэ угаа хүндэтэй хэрэг. Айл хотон бүхэндэ долоон хоногтоо нэгэ удаа заабол орожо, тэдэнэй хэрэглэмжые дүүрэн хангахын түлөө оролдодогбди. Теэд худалдаха бараа товараймнай зүйлнүүд хоморшог байна. Хүдөөгэй ажалшадай хэрэглэхэ юумэн тон элдэб янзын байха юм. Малшад гоё һайнаар оёгдоһон хубсаһа, илангаяа нооһон, трикотаж гадар хубсаһа—плати, джемпер гэхэ зэргые үргэлжэ захижа байдаг. Теэд энэмнай тон хангалтагүй асаргадана. Хубсаһа угаадаг машина, хүүгэдэй хубсаһан, хилэн гэхэ мэтэ бүд тон хомор. Үнгэржэ ерэхэдээ, октябрь—ноябрь һаранууд соо ногоон сай таһалдаа. Минии һанахада, малшадай хэрэглэмжые бүрин гүйсэдөөр хангаха ябадалые хүдөөгэймнай кооператорнууд һайнаар эмхидхэжэ шаданагүй. Нютаг нютагай хүн зоной ажабайдал, гурим заншал болон хэрэглэхэ зүйлнүүдыень шудалжа, тэрээндэ тааруулан, бараан асаргаданагүй ха юм. Жэшээлхэдэ, ногоон сай, хилэн бүд Үшөөтэйн сельподо дуталдажа байхада, тиимэ бараан Петропавловкын сельподо хэрэглэмжэ багатай хэбтэжэ байдаг. Би өөрынгөө ябадаг газарай ажалшадай ямар эд бараа, эдеэ хоолой зүйлдэ хэрэгтэй байһаниие мэдэжэ байдагби. Харин тиимэ бараагень абаашаха гэхэдэ сельпогоймнай складта байдаггүй. Бараа багатай, малшадай захиһан юумые бүрин гүйсэдхэжэ шадахагүй байхада тон гомдолтой.

Манай сельпо хэрэгтэй бараагаа Зэдын станцидахи аймагууд хоорондын баазаһаа абадаг. Теэд тэндэмнай баһал хамаг бараагиинь хубаариин ёһоор үгтэдэг дээрэһээ абаха юумэмнай хэм хэмжээгээр хизаарлагданхай. Ажалшадай хэрэгсэл эрилтые баримталан зохёоһон сельпогой захилнууд райпотребсоюзай болон дамжалга баазын эрхилэгшэдэй эрхээр заримдаа хизаарлагдашана. Гэбэшье сельподо ерэһэн эд бараа, эдеэ хоолой зүйлнүүдые нэн түрүүн холын малшадта хүргэхые али болохоор оролдонобди.

Ажалшадай хэрэглэмжые һайнаар хангаха ябадалда автолавка аятайхан зохид наймаан. Автолавкынгаа ерэхыень малшаднай хүлеэжэ байдаг. Минии автолавка һарада 7—8 мянган түхэригэй бараа худалдаха түсэбтэй. Үргэлжэ үлүүлэн дүүргэнэб. Үнэн хэрэгнай ганса түсэб дүүргэлгэдэ бэшэ ха юм. Ажалшадайнгаа хэрэглэмжые гүйсэд һайнаар хангаха ёһотойбди.

Д. ДОРЖИЕВ,
Үшөөтэйн сельпогой автолавкын жолоошон-наймаалагша.
Зэдын аймаг.

Замбуулинай «Восход» онгосын бууһан газарта. Космонавтнууд (зүүн гарһаа) Борис Егоров, Владимир Комаров, Константин Феоктистов.
АПН-эй фото.

СОЁЛШОДОЙ СЪЕЗДЫЕ УГТУУЛАН

ЗОНДО «ХЭШЭГ» ЗАЯАГША

ЗУРАГЛАЛ

Сэхыень хэлэхэдэ, би энэ хүнтэй уулзаха, тиигээд тэрээн тухай хэзээ нэгэтэ бэшэхэ хүм гэжэ огто һанаагүй ябааб. Теэд... энээхэн наһандаш элдэбын ушаралта ябадал тохёолдодог шуу..

Үнгэрэгшэ намар һэн. Шэнэ ургасын шэмэтэ дээжые хүсэд үргэһэ нойргүйгөөр хуряажа абахын түлөө габшагай шанга хүдэлөөн түлэг дундаа дэлгэржэ байгаа. Тиихэдэл энэ зураглал бэшэгэйнгээ ерээдүйн геройтой анха түрүүн Хүнтэйн талын культстан дээрэ танилсаһан бэлэйбди.

«Альбинамнай ерээ!»—шэнэхэн гаршагтай «Сахилгаан дохёогой» хажууда иимэрхүү үгэ зугаа гаража байба. Энэнь юун гэһэн, ямархан удхатай юм ааб гэжэ бодоод, тэндэ байһан бүлэг механизаторнууд тээшэ дүтэлбэб.

Энээхэн үедэ баггүй баяртай залуушаг хүбүүн газааһаа шамдан орожо ерээд:

— Альбина, мэндыемни тогтоон абыш!— гээд, хармааһаа ногоохон гадартай ном гаргажа, газетэ, журнал сүлөөгүй согсолжо байһан басаган тээшэ һарбайба.

Ялайшаһан, хара тоһон хубсаһаниинь тэрэнэй трактор агтатай «танил» байһыень мэдүүлнэ. Хараха янзада ехэл зугааша, хүхюу зантай тэрэ хүбүүн:

— Альбина, бишни шамдаа ехэл баясхалантай ерэбэб. Хэзээш иимэ ябаһанаа һананагүйлби,—гэхэтэйнь сасуу, мүнөөхи басагамнай үгыень тодожо абаад:

— Коля, юун болооб? Танил һайн нүхэртэеэ талархан золгобо гүш? Хөөрыш түргэн һониноо!..

— Эх, Альбина, ши юушье мэдэнэгүйш,—гэжэ хүбүүн дарууханаар хэлэбэ.

— Дангинаһаамнишье үлүүгээр дура сэдьхэлыемни татан, жэрбэдэжэрхихэ гайтайхан зохёол байбал... Үнгэрөөшэ үдэшэ һүниин 3 саг болотор хүдэлөөшье һаа, эсэһэн сусаһанаа огто мэдэнгүй үнгэргэбэб. Шүлэг бэшэ... дүлэн, улаабхилһан ошон!

Аманһаа унагаахаяа болиһон Альбина гэдэгэймнай одоо мүнөө хэн, ямар хүн байһыень тайлбарилтагүй тухайлба бэзэт?

Алдар нэрэнь —Альбина Мамонова. Комсомол согтой хорёод наһандаа. Соёл-гэгээрэлэй училищиин арюун богоһо алхан ороһон сагһаа хойшо эдир наһанайнгаа эрмэлзэл, эрдэм мэргэжэл дуратай хэрэгтээ дууһыень зорюулжа ябана. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада Һубын хүдөөгэй библиотекые даагшаар хүдэлнэ. Сэлмэг хүхэхэн нюдэтэй, сэбэрхэн зулгы шэгтэй, нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, дарууу түбшэн, юрын совет басаган лэ даа. Мүнөөдөө нэрэ солоёо мүнхэлмэ габьяа тэрэ гаргаагүй. Тиибэшье ажабайдалайнгаа түрүүшын алхамһаа магтуулжа эхилһэн.

Бүри һаяхан Һубэ нютагаар ябаад ерээб. Урасхал үһанай эрье шадар оршодог угаа һайхан, гоёшоомо газар байба. Шара набшын шарлажа, үбэл-баабайн үүдэ татажа оробошье, сэдьхэлдэ хадуугдама шэмэг һонин зүйлнүүд яһала элбэг байбал. Зүгөөр би «уһан дээрэ үрмэ тогтоон» хөөрэнэ бэшэлби.

Габшагай ажалаараа габьяа солоёо дуудуулагшад эндэ олон. Теэд манай магтаһан соёлшо басаганай ажал хэрэг юугээр сэгнэлтэй гээшэб? Тэрэмнай мүнөө хүнэгэй оёорто һу дуһаадаггүй, грамм нооһо хайшалдаггүй, гектар газар хахалдаггүй—иимэ хүн.

Теэд манай социалис орондо хүн бүхэн хэһээрээ, бэлиг хабаараа шалгардаг, магтуулдаг гээшэ ааб даа. Яахадааб гэбэл, жабхалан түгэлдэр жама ёһомнай иимэ бшуу.

Һубэдэ ерэһэн тухайгаа тугаархана дурдаад, гол хөөрөөнһөөн халта хадууран алдаба хабди. Эндэ ерэмсээрээ, яһала магтаал, суу байда гараһан библиотекэдэ орохо гэхэдэ, харанхы болотор хаалтатай байһаниинь гайхахаарашье, гэлыхээршье байгаа һэн. Тиигээд үдэшэлэн багта үни хүлеэлгэһэн соёлой гуламтын гал яларан носошобо. Нютагайхидынь соёлшо басагаяа урин зохидоор угтажа:

— Зай, Альбинамнай ерэбэ гүш? Габшагай хүдэлөөнэй газараархин хэр ажаллажа байнаб? Һониноо хөөрэ,—гээд тэндэ байгшад үгэ андалдаад һаланагүй.

— Барагтай даа. Таряаншье далайхын пүүд гэхээр абтажа байна,—гэжэ бултандань Альбина энеэбхилэн харюусаба.

Өөртэйнь болон нютагайхидтайнь хөөрэлдөөд байхадаа, тэрэниие юундэ, ямар ушарһаа магтадаг байһанайнь нэгэ нюусые тиихэдэл ойлгожо абаа гээшэ һэн хаб.

Шубуунай һуугаагүй модон байдаггүй юм гэдэгтэл, зоримгой шуран энэ басаганай ошоо, ябаагүй газар Һубэдэ олохогүйт. Машинаар, морёор, ябагааршье,—һанаһан газартаа хүрэһэн лэ байдаг. Иихэдээ би тэрээндэ хэмһээ хэтэрмэ «магтаалай малгай үмэдхүүлнэ» бэшэб: хараһан үзэһэн, мэдэһэн дуулаһанаа эндэ бэшэбэб.

Тиимэһээ «Альбинамнай ерэбэл даа» гээд, хүн зоной хүхин угтадагынь гайхалтай бэшэл. Ушар юуб гэхэдэ, тэрэ ябаһан лэ газартаа шэнэ һонин дуулгажа, сэдьхэлэй баяр асарна бшуу.

Онсолон тэмдэглэмээр үшөө юутэй гээшэб? Хабаровскынхидай үүсхэлээр (аймаг доторoo эгээн түрүүлэн) ажалшадай ажаһуудаг газартань гэхэ гү, али культстан, фермэ, гүүртэ бүхэндэ нүүдэл библиотечкэ эмхидхээ. Тиин энэ хэрэг эгээн эдэбхитэй хүнүүдтэ даалгагдадаг. Хоёр жэшээ харуулая. Номдо дуратай залуу һаалишан Раиса Абатурова хүдөө ажахыда зорюулагдаһан тусхай библиотечкэ эрхилдэг юм. Тиихэдэ Бодон тосхондохи фельдшер Галя Зарубина медицинын эрдэм ухаа зоной дунда дэлгэрүүлжэ байдаг.

Илангаяа үбэлэй солгёон үдэшэ элшэтэ галаараа яларһан — зондо «хэшэг» заядаг эрдэм номой үүта руу Һубынхид яаралтай гэшхэлдэг.

Гансал дотоодын бэшэ, мүн бүмбэрсэг дээрэхи байдал тэдэниие һонирхуулна ха юм! Хурга даран тоолобол, эрхэ сүлөөгэй туг далбууһан Кубада, галаар соробхилһон Анголодо, хархисуудай шунахайрдаг Конгодо юун боложо байнаб?! Юрэдөө эндэ зоной хүл таһалдадаггүй юм гээ һаа, эндүүрэл болохогүй ха. Ахамад зоной дундаһаа—Митрофан Михайлович Козулин, механизаторнууд Владимир Тухватулин, Константин Толстихин, Леонид Хамуев болон бусад—эгээн эдэбхитэй уншагшад.

Һубын библиотекэ газаа талаһаа һүрхэй гоё гэхээр бэшэшье һаа, досоонь ороходо гуримтай, нягта, сэбэр. ...Жэнхэни гайхамшаг зохёолнуудай хажуугаар космонавтикын хүгжэлтэ тухай, мүн педагогико, искусство, спорт, публицистикэ, нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, интенсификациин асуудал гү, али совет литературын залуу герой тухай хужарлажа уншаха юумэн эндэ бии даа!

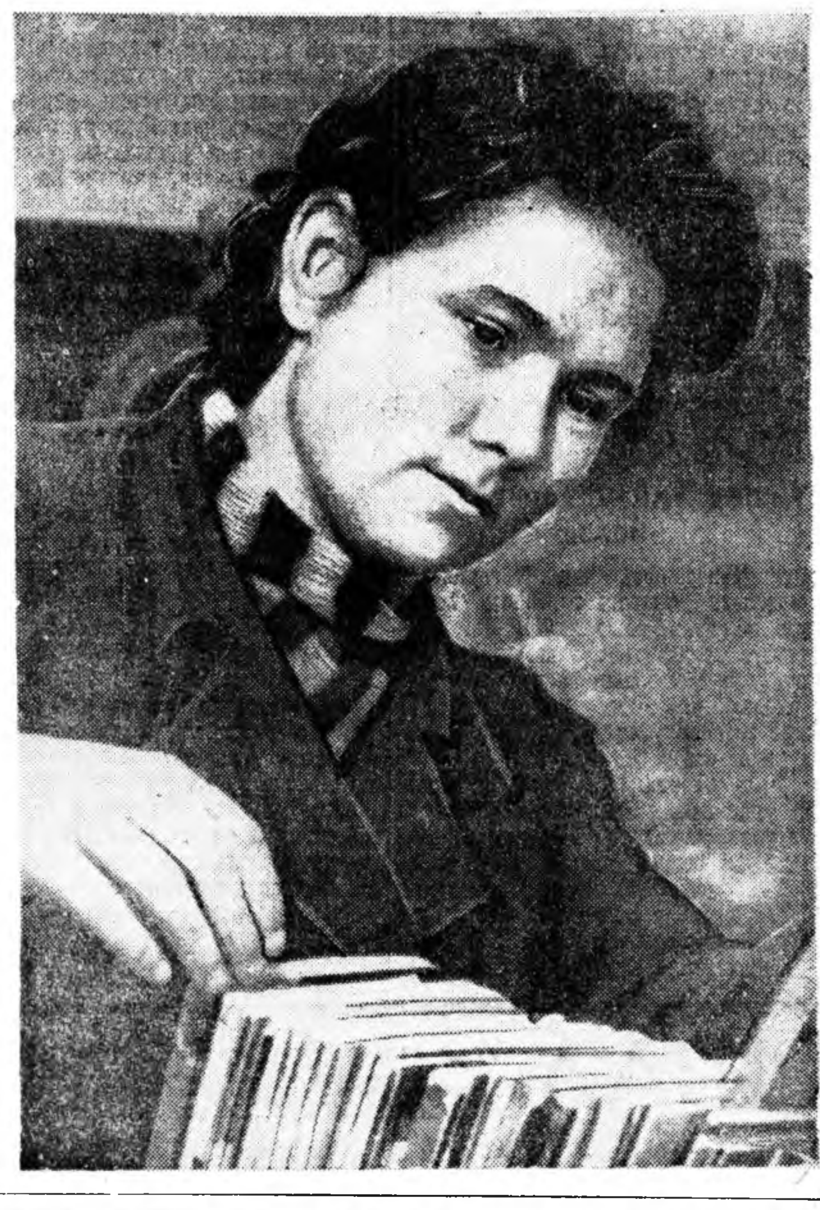
Тэдээн сооһоо зарим тэдыень дурдабал, «Ямар уран зохёолой образ манай үеын залуу геройнуудтай сасуулмаар адлиб?», «Коммунис үглөөдэрэй хүн ямар байха ёһотойб?», «Тусгаар һайн ном танай ажабайдалда хэр нүлөөлнэб?»— гэхэ мэтэ зохидоор найруулһан стенд һонирхол түрүүлнэ.

Эндэ иимэ нэгэ асуудал гарана. Хүдөөгэй библиотекарь гээшэ үнэндөө ямар хүн байха ёһотойб? Хэрбээ Альбина тушаа хэлэхэ болоо һаа, тэрэмнай гансал газетэ, ном һудар зоной дунда тарааһаараа хамаг хүмүүжүүлхы үүргэеэ бүрин дүүргэһэндэ тоолодоггүй. Тэрэ мэргэжэлээрээ библиотекарь байбашье, ёһотой пропагандист, эмхидхэлшэ, бэрхэ зүжэгшэн байха. Энэ хэлэһэнээ юугээр гэршэлхэб гэхэдэ, мүнөөшье комсомол-залуушуулай политһуралсалай кружок хүтэлбэрилһэн хэбээрээ. Тэндээ ВЛКСМ-эй комитедэй бюрогой гэшүүн байһан тула, коммунис жама ёһон тушаа асуудалаар залуушуулай үдэшэнүүдые үнгэргэдэг, мүн уран һайханай бүлгэмдэ оролсоод, ДК-гай сценэ дээрэ дуулажа гү, али хатаржа байхыень харахат. Зүгөөр тэрэнэй үдэр бүриин ажал хэрэгтэ ушардаг бэрхэшээлнүүд ба амжалта, баяр тухайнь эндэ дурдабагүйбди. Илангаяа залуу ябахада замай хүшэр дабалтанууд байдаг лэ һэм шуу. Тэрээнгүйгөөр ажабайдал—амин хооһон үзэгдэл!

Һайн ном — харгын үнэн хани гээд дэмы хэлсээгүй юм бэзэ. Энэ үгын гүн һайхан удхые нэн түрүүн хэндэ зорюулалтайб? Таанадта, соёлшо нүхэд. Тиимэ болохолоороо, шишье, холын Һубэ нютагтахи хүдөөгэй библиотекарь, коммунизмын алтан сасардаһануудые улад зоной ухаан сэдьхэлдэ түхөөлсэнэб гэжэ мэдэжэ ябаарайш...

Иигэжэ ши, совет үеын соёлшо хүнэй солгёон, эгсэ эрмэгтэй зүргэ харгыгаар зорибо гээшэш! Ажалдашни—амжалта, наһандашни жаргал юрөөе.

Ч-Ц. САНЖИЕВ.
Баргажанай аймаг.

Энэ залуу эхэнэрые Зэдын аймагаархин һайн мэдэхэ ёһотой. Юундэб гэхэдэ, Александра Резниченко аймагай түб Петропавловкын ном, газетэ худалдадаг киоскдо гурбадахи жэлээ наймаалагшаар хүдэлмэрилжэ байна. Энэ хүмнай хүн зондо һалархай, урин, хүнэй захилнуудые түргэн дүүргэдэг байха юм. Ажалайнгаа һүүлээр Александра айлнуудаар ябажа, республикын болон түбэй газетэ, журналнуудта захил хүүлдэг. Иигэжэ ажалдаа ходо оролдосотой ябаһанайнь түлөө аймагай хэлхеэ холбооной конторо тэрэниие Хүндэлэлэй грамотаар шагнаа. Зураг дээрэ: залуу наймаалагша Александра Резниченко шэнэ асаргадаһан номуудые хаража байна.
Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ХЭМЭЛ ОДОН ХАЙШАН ГЭЖЭ БУУЛГАГДАДАГ БЭ?

Газарые тойрон дабшахаар табигдаһан хэдэн зуугаад хэмэл одод ондо ондоогоор замаа дүүргэһэн байха. Нэгэ зариманиинь табигдаһаар хэдыхэн хоноод замһаа гараһан, бэшэниинь олон мянгаад жэлдэ Газарые тойрон дабшаха харгыда ороһон байдаг. Юрэнхыдөө энэнь хэр дээгүүр гү, али доогуур Газарые тойрохоор табигдаһанһаа болодог, хэмэл одод доохонуур замда табигдахадаа, агаарай дээдэ үенүүдтэ хадуугдажа, аалиханаар дабхина. Теэд үлэмжэ дээгүүр замда гаргагдаһан хэмэл одод Газарые тойрохо харгыһаа багаханаар хадуурдаг гээшэ. 1964 оной апрелиин 8-да туршалга хэхэ зорилгоор америкынхидэй табиһан «Джеминай» гэдэг хэмэл одон (энэ одон соо космонавтнууд ябаагүй) оройдоол дүрбэн үдэр соо хараалһан замаараа ниидэһэн байна. Энэ хэмэл одон газарай нюруунаа эгээл дүтэнь (перигей) миил 152 километртэ ниидхүүлэгдээ. Мүн лэ Америкын ондоо нэгэ «Сатурн-7» гэжэ хэмэл одон 1964 оной сентябриин 18-да газарай нюруунаа эгээн дүтэнь (перигей) 185 километртэ ниидхүүлэгдээд, дүрбэн үдэрэй туршада Газарые тойроһон. Энэ хэмэл одон дан адар ехэ байжа, үни болонгүй замһаа хадууураа. Тэрэнь абажа гараха ракетын һүүлшын шатаһаа таһалагдаагүй замбуулинай онгосын маяг хэлбэринь байһан юм. Газарай нюруунаа эгээн дүтэнь (перигей) 650 километртэ ниидхүүлэгдэһэн Америкын анха түрүүшын «Авангард» гэжэ хэмэл одые «шашаг» одон гэжэ нэрлэһэн байна. Хамаг туршалгын үни дүүрэбэшье һаа, тэрэнэй передатчик хүдэлжэ үргэлжэлһөөр. Передатчигынь мэдээсэлдэ ямаршье хамаатай бэшэ дохёонуудые эльгэхэдээ, бусад хэмэл ододнһоо дохёо — мэдээсэлнүүдые абахада һаад хэнэ. Газарай нюруунаа 400 гаран километртэ ниидэхээр табигдаһан «Электрон» гэжэ манай совет хэмэл одод удаан саг соо замаараа ниидэхэ юм.

Иигэжэл байгаалиин жама ёһоной шалтагаанаар зарим хэмэл одод замһаа хадуурдаг гээшэ. Тиигэбэшье жолоодогдодоггүй гү, али жолоодогдодог олохон хэмэл одод хүнэй дураар залагдан замһаа хадууруулагдажа, ямаршьегүй һайнаар Газарта буулгагдадаг. Энэнь ямар аргаар бэелүүлэгдэнэб?

Хэмэл ододые замһаа хадууруулхада, ТДУ гэжэ хадуултын оньһон туһа хэдэг.

ТДУ гэжэ оньһон хэмэл одые хадууханаа гадна, шэглэлыень хубилгадаг, Газар тээшэ заладаг юм. ТДУ-гай хүдэлжэ эхилхэлээр хэмэл одон Газар тээшэ дабхижа, хэдэн градус һөөлжүүгээр ниидэн, атмосферэдэ ороно. Тон нарин̆наар тооложо гаргагдаһан сагта ТДУ хүдэлжэ эхилхэ, хэмэл одон атмосферэдэ орохо һөөлжүү замдаа хадууруулагдаха ёһотой. Тэрэгүй һаа, хэмэл одон урид хараалагдаһан газартаа буулгагдажа шадагдахагүй. Хэрбээ дан эгсээр Газар тээшэ шэглүүлэгдэхэ болоо һаа, хэмэл одон атмосферэдэ шатажа хосорхо байна.

Залан жолоодогдодог бүхы совет одон-онгосонуудай ТДУ хадуултын оньһонууд урид хараалагдаһан сагтаа хүдэлгэгдэһэн, мүн тодолһон саг соогоо одон-онгосонууд Газар тээшэ шэглэхэ һөөлжүү замдаа оруулагдаһан гээшэ. Энээнэй ашаар ямаршьегүй һайнаар атмосферые дабажа, урид хараалагдаһан газартаа буулгагдаһан байна. Америкын залан жолоодогдодог «Меркурий-7» гэжэ хэмэл одон (космонавт Малькольм Скотт Карпентер) тиигэжэ шадангүй, харин урид хараалагдаһан газарһаа хэдэн зуугаад километр холо буулгагдаһан юм.

ТДУ хадуултын оньһые хүдэлгэхэ үедэ хэмэл одоной шэглэлээ хэр зүбөөр олоод ябаһан дээрэһээ атмосферэдэ орохо замайнь һөөлжүү булан тодорхойлогдоно. Хэрбээ хэмэл одоной шэглэлынь Карпентерэйхидэл адляар урид хараалагдаһанһаа заахашье ондоо байгаа һаа, хэдэн зуун километрэй алдуу гараха болоно. Шэглэлынь урид хараалагдаһанһаа заахашье гажуу байбал, хэмэл одон Газар тээшэ дабхиха бэшэ, харин Газарһаа холодон ниидэхэ болоно. Тиимэһээ космонавтнууд ниидэхынгээ урда тээ шэглэл олгодог оньһонуудаа хэдэ дахин хүдэлгэжэ туршадаг гээшэ.

Хэрбээ хадуултын оньһоной хүдэлжэ үгөөгүй һаа яахаб? «Восток» гэжэ совет одон-онгосонууд ТДУ хадуултынгаа оньһоной хүдэлөөшьегүй һаань, атмосферэдэ ороходоо шатангүй, бүтэн бүрин Газарта буухаар зохёогдоһон байгаа.

Хадуултын ТДУ оньһоной хүдэлжэ үгөөгүй һаа, замбуулиндаа табигдаһаар арбаад хоногой үнгэрбэшье, «Восток» одон-онгосонууд өөһэдөө атмосферэдэ орохоор зорюута доохонуур табигдадаг байгаа.

Америкын «Меркурий», «Джеминай» гэжэ хэмэл одонуудтахи («Джеминай» гэжэ хэмэл одон дээрэ космонавтнууд үшөөл ниидээгүй) ТДУ хадуултын оньһонуудай хүдэлжэ үгөөгүй һаа, космонавтнуудынь яаха аргагүй хосорхо болоно. Америкын хэмэл одод өөһэдөө атмосферэдэ орожо шадахагүй юм.

Тиихэдэ манай «Восход» одон-онгосо «Восток» одон-онгосонуудһаа бүришье найдамтай. Тэрээн дээрэ ТДУ гэжэ запас оньһон бии. Тэрэнь космонавтнуудые ямаршье аюулһаа абарха байна. Тиимэһээ тэрэниие үлэмжэ дээгүүр ниидхүүлхэ аргатай бологдоо.

Атмосферэдэ ороһон хойнонь хэмэл одые саашадаа хайшан гээд буулгахаб?

Хэмэл одон үшөөл түргэн зандаа атмосферэдэ ородог гээшэ. Аэродинамическа хабиралдаан хэмэл одые зарим тэды хадуужа, хэдэн километр үндэртэ удаарһан хойнонь парашюдуудынь табигдан задарна.

«Восход» одон-онгосо секундын 220 метр хүрэтэр удаарһан хойноо 5 километр үндэртэ парашюдуудаа табиһан байна.

«Восход» онгосын космонавтнууд хэмэл одонтоёо хамта гү, али катапультировалагдаад, парашюдаар бууха аргатай байгаа.

Тиихэдэ космонавтнуудай катапультировалагдажа буухаар «Восток» онгосонууд ниидхүүлэгдэдэг һэн.

«Меркурий» гэжэ хэмэл одоной космонавт онгосотоёо хамта уһан дээрэ буугаа бэлэй. Яахадааб гэхэдэ, тэрэнэй абажа гараһан парашюдуудаар газар дээрэ буухын аргагүй байгаа. Теэд Америкын хэмэл одод уһан дээрэ буухадаашье, манай «Восход» онгосын хуурай газар дээрэ бууһанһаа шангаар дорьбодог.

Космонавт Владимир Комаровой магтажа хөөрэһэнэй ёһоор, мүнөөнэй лифтын зогсоһонһоо аргаахан̆наар «Восход» онгосо бууһан байна. Газарта хүрэхынгөө урдахана тусгаар хадуултын оньһо хүдэлгэһэнэй ашаар одон-онгосо иимэ «зөөлэхэнөөр» буулгагдадаг. Газарта хүрэхынгөө урдахана хэмэл одоёо зогсоторнь хадуужа шадаха оньһон тэрээн дээрэ тодхогдонхой.

Тиигэһэнэй һүүлээр космонавтнууд люгээ нээжэ, газарта буудаг. Америкын космонавтнуудай далай дээрэ хиигээр үлеэгдэһэн онгосо руу бууһанда орходоо «хүйтэншье һаань, хэмэл одон сооһоо хатуу газар дээрэ буугаашань дээрэ» гэжэ манай космонавтнууд шоглодог. Америкынхид хэмэл одые газар дээрэ буулгаха хэдэн арга хараалбашье, мүнөө дээрээ нэгыеньшье хэрэглэнэгүй.

Совеэдэй, Америкын жолоодогдодог, жолоодогдодоггүйшье хэмэл одод хадуултын оньһоной залажа үгэһэн дүхэригөөр, баллистическэ харгыгаар, замһаа хадууран буужа ерэдэг. Теэд хожомоо далитай одон-онгосонууд бүтээгдэжэ магад.

Тиимэ одон онгосонууд газарта буужа ябахадаа, планер шэнги өөһэдынгөө эршээр элижэ тогтодог, зүг шэгээ хубилгадаг, бууха газараа бэдэржэ олодог байха болоно. Теэд ухаалан зохёогшодой энэ аргые хэр шэлэхэ байһаниинь хожом харагдана аабза. Америкынхид хэдэн жэлэй туршада «Дайна Сор» гэжэ далитай, элидэг одон-онгосо зохёохо гэжэ оролдобошье, үнгэрэгшэ жэлэй эсэсһээ энэ хүдэлмэриеэ зогсообо гэжэ дуулдаа.

Хэмэл одые замһаань хадууруулжа бусааха гээшэ тэрэнэй ниидэлгын эгээл харюусалгатай шатань болоно. «Восход» дээрэ ТДУ гэжэ запас оньһо, тэрэшэлэн зөөлэхэнөөр газарта буулгаха хадуултын оньһо тодхоһон ушар энэ талаар һүүлэй шухала туйлалта боложо үгөө.

Юрий МАРИНИН,
АПН-эй научна шэнжэлэгшэ.

БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур.
1964 оной декабриин 10.

БОЛГАР УРАН ЗОХЁОЛШОД МАНАЙДА

Аха дүү Болгар ороной хоёр залуу уран зохёолшод—Слав Стоян-Македонский болон Эмил Калчев гэгшэд манай Буряад ороноор хэдэн хоногой туршада аяншалхаар ерээ.

— Аяншалха гэжэ үгэ энэ ушарта гүйсэд тааранагүй гэжэ hананабди. Юуб гэхэдэ, бидэ гансашье аяншалхаяа, танай суута Буряад ороной гайхамшагта байгаали, хүдөө ажахын, промышленностиин болон соёл культурын хүгжэлтэ хараад лэ ошохоёо ерээ бэшэбди. Энэ бүгэдэн тухай уянгын шэнжэтэй репортажуудай ном бэшэжэ, болгар арадтай танай Байгалай үмэнын элдин hайхан хизаарые танилсуулха, эндэ ажаhуугшадай тала шэнги дэлгэр сэдьхэлые шадаха зэргээрээ зураглан харуулха гэhэн зорилготойбди, —гэжэ манай редакцида айлшалха зуураа поэт Слав Стоян-Македонский мэдүүлээ.

Залуу прозаик, драматург Эмил Калчев Болгар шэнэ литературын хүгжэлтэ, манай арадуудай соёл культурын талаар хани харилсаанай улам hалбаржа байhан тухай hонирхолтойгоор хөөрөө.

Болгар оронhоо ерэhэн айлшаднай Хяагта хото, мүн Хяагтын аймагай зарим ажахынуудаар ябаа. Тэдэнэр республикымнай ниислэл хото Улаан-Үдэтэй тодорхойгоор танилсаха хүсэлэнтэй.

Мүнөө уншагшадайнгаа анхаралда болгар аха дүүнэрэйнгээ шэнэ зохёолнуудай оршуулгануудые дурадхахамнай.

Слав Стоян-Македонский. Эмил Калчев.

АЙЛШАДАЙМНАЙ ЗОХЁОЛНУУДҺАА

Слав СТОЯН-МАКЕДОНСКИЙ

ХААНАШЬЕ ЯБАА ҺАА ХАНИНАРТАЙБ

Губи дэлхэймнай хүн зон
Гүмэн хэлэн дээр хэлсэдэг.
Түрэл гарал, угсаатанаа
Түргөөр олохогүйлши даа
гэлсэдэ.

Далан дабаа дабахадажа,
Далай Буряадытнай ерээбди даа.
hайхан сайстнай барижа,
hанаhан байhанаа хэлсээбди даа.

«Хилээмэн, hүн» гэжэ
Хүрэhөөр ойлгохо болооолди.
«Дуран нүхэсэлыешье» мэдэжэ,
Духаряа барижа үзөөлди.

«Товарищ, нүхэд, другари»
Тодоор эндэтнай соностоно.
Дурасхаалта хүшөө мэтээр
Дуулдаhаар холо руу ошоно.

Эхэ Болгариингаа холошье hаа,
Эндэ илгаа олоногүйб даа...
hаяхан гэрhээ гараhадажа,
hайн нүхэртөө оробо гүбди даа...

СЭДЬХЭЛНИ ХҮДЭЛНЭ

Хани нүхэдни, үглөөгүүр
эртэхэн
Хабатайгаар бэшэхэ дурамни
хүрэнэ даа.
Би тинхэдэнь hүхэсэ далайжа,
Бни шадалаараа барилга хэнэб
даа.

«Шармайн ажаллаха» гэhэн
уряагаа
Шангаар дуулдаhыень өөрөө
мэдэнэлби.
Үдын забhарлалгын hамбаа
оложо,
Үгэнүүдые холбон, шүлэгөө
бэшэнэлби.

СЭСЭГҮҮД

Хамта ябаhан болгар басагамни
Хангалта сэсэгэй буурсаг
харуулаа hэн.
Ханинар олонhоо хахасан
гарахадамни,
Хайратайгаар ганхажа тэрэнь
даллаа hэн.

Энэ орондотнай ерээд
ябахадамни,
Элдин тала дүүрэшэнхэй
сэсэгээр.
Холоhоо улайрна, ногоорно,
сэнхирлэнэ,
«Хонхо жэнгиргээдшье» абана
гэхээр.

Эльгэ зүрхыемни буляан абаhан,
Эжэл дүтын нүхэдтэй болгоhон,
Эхи захагүй үргэн дайдал даа,
Эхэ нютагhaамни илгаагүй
байнаш даа.

* * *

Мэнэ hаяхан hүүлгэhэн уляангир
Мэнэрhэн тала руу жэрылдэн
субана.
Биднэй hанаа хүсэл
бэелүүлэгдэжэ,
Бетон, шаландуд жэгдээр дабхасана.
Үзэсхэлэнтэ ерээдүймнай зураг
шэнгиншье hаа,
Үдэр бүхэндэ урагшаал алханабди.
Элhэтэй hалхинай үлеэн
байгаашье hаа,
Эндэ барилгын hүүри табинабди.

Ород оршуулгаhаа Ч-Р. НАМЖИЛОВ буряадшалба.

ДРВ-гэй МИД-эй МЭДҮҮЛГЭ

ХАНОЙ, декабриин 8. (ТАСС). Урда Вьетнамдахи ээрхэг түримхэй дайн байлдаае үргэдхэхэ тушаа США-гай политикые баталан гэршэлhэн мэдүүлгые Сагаан байшан hаяхан хэhэн байгаа. Тэрээндэ харюу болгон ДРВ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министерство үсэгэлдэр мэдүүлгэ хээ гээд Вьетнамай информационно агентство дамжуулна.

Тусхайлбал, мэдүүлгэ соо нигэжэ хэлэгдэнхэй: США-гай империалистнууд, тэдэнэй Урда Вьетнамдахи туhамаршад өөhэдынгөө хүсэ бүри ехэ болгохо, Урда Вьетнамай арадта эсэргүү эээрхэг түримхэй дайн байлдаае үргэдхэхэ hэдэлгэ ехээр гаргана. США-гай правительствын эдэ тон аюултай hанаашалгануудые Вьетнамай Демократическа Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министерство эрид шууд буруушаана.

ООН-ой Генеральна Ассамблейн сесси

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 8. ТАСС-ай тусхай корреспондентнүүд Д. Шишкин, С. Лосев нигэжэ дамжуулна:

Конгодо империалис гүрэнүүдэй ээрхэг түримхэй политика бэелүүлжэ байhые Генеральна Ассамблейн үсэгэлдэрэй заседани дээрэ Африкын бэеэ даанхай гүрэнүүдэй делегадууд эрид шангаар шүүмжэлээ.

Империализмын харата hанаашалганууд Конгын асуудалые Африкын нэгэдэлэй организацида эгээн лэ аюултай асуудал болгоо гээд үдэрэй заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Кениин гүрэнэй министр Мурумби заагаа.

Конгын республикын хэрэгүүдтэ хариин оронуудай хамааралсалгын, мүн зэбсэгтэ интервенциин дары болюулагдаад байгаа hаань, Африкын нэгэдэлэй организаци Конгын асуудалые гуримшуулжа шадаха хүсэтэй гээд Мурумби тэмдэглээ. Гэбэшье, баруун гүрэнүүд эдэ шухала эрхэ байдалые хэрэгсээнгүйгөөр ОАЕ-гэй бүхы оролдолгые таhалдуулна. Нигэжэ США болон Бельги зэбсэгтэ интервенци сэхэ хэжэ ороо, Конгодохи гашуудалта байдалда шэнэ шата нээгээ. «Энэрхы» сэдьхэлэй ябуулга хээбди гээд зэбсэгтэ добтолгые балартуулха гэжэ США-гай болон Бельгиин хэдэг hэдэлгэнүүдые Кениин гүрэнэй министр балшыса элишэлээ.

Африкын ямар нэгэн орондо сагаан шарайтай үсөөхэн хүнүүдэй бии байhан ушар зэбсэгтэ хүсөөр хамааран оролсохо эрхэ ямаршье харин орондо олгоногүй гээд Мурумби онсолон тэмдэглээ. Бэеэ даанхай Африка өөрынгөө түби дээрэ колониализмын болон шэнэ ёhоной колониализмын бии байлгые тэсэхэгүй гээд тэрэ хэлээ.

Эфиопиин гадаадын хэрэгүүдэй министрэй уялгые дүүргэгшэ К. Ифру Конгодо болоожо байhан hүүлшын ушарнууд тушаа ехээр hанаагаа зобожо байhанаа элирхэйлэн мэдүүлээ. Конгын болон Африкын бусад гүрэнүүдэй хэрэгүүдтэ хариин оронуудай хамааралсалга гаргуулжа болохогүй гэжэ онсолон тэмдэглэхэ зуураа, бүхы бүмбэрсэг дэлхэй дээрэ колониализмые эсэслэн усадхахын түлөө бүри ехэ эршэтэйгээр тэмсэхыень ООН-ой гэшүүдые тэрэ уряалаа.

Конгын хэрэгүүдтэ харин хамааралсалгые болюулха шухала байhан тухай Угандын гадаадын хэрэгүүдэй талаар гүрэнэй министр Одака хэлэhэн байна.

США-да советскэ выставкэ нээгдэбэ

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 8. (ТАСС). ТАСС-ай корреспондент Л. Величанский нигэжэ дамжуулна:

«СССР-тэхи элүүрые хамгаалга» гэжэ советскэ выставкэ Питтсбургда мүнөөдэр нээгдээ. Операциин үедэ зүрхые болон уушхые hэлгэдэг аппарадууд, hудаhые оёдог приборнууд, операциин автоматическа столнууд болон бусад орёо нарин медицинскэ түхеэрэлгэнүүд, зэр зэмсэгүүд «Цивик арена» гэжэ выставкын үргэн ехэ зал соо табигдаhан байна. СССР-тэ элүүрые хамгаалга эмхидхэлгэ тухай выставкэ дээрэ харуулагдадаг фильмүүд, фото-зурагууд болон схемэнүүдые Американ мэргэжэлтэд ехээр hонирхон харана.

Выставкые нээлгын үедэ үгэ хэлэгшэд хүнэй элүүрые хамгаалха иимэ энэрхы hайхан хэрэгээр дүй дүршэлөө халан абалсаха ябадалай ехэ удха шанарые онсолон тэмдэглээ.

Выставкэ мартын 23 хүрэтэр харуулагдаха юм.

Японой социалис партиин съезд

ТОКИО, декабриин 8. (ТАСС). Японой социалис партиин—орон доторхи тон томо оппозиционно партиин ээлжээтэ 24-дэхи съезд эндэ нээгдээ. Съезд хадаа 1964 ондо партиин хэhэн ажал ябуулгын дүнгүүдые зүбшэн хэлсэхэ, 1965 ондо ябуулга хэхэ программые хаража үзөөд баталха, партиин шэнэ хүтэлбэрие hунгаха юм.

ХАНИНАРАЙ ТУҺАЛАМЖА

Урда Вьетнамай хэдэн провинцинуудта аймшагтай ехэ хүсэтэй hалхи шуурган hаяшаг болоо. Хэдэн үдэрэй турша соо болоhон хүсэтэ hалхи шуурган модонуудые үндэhөөрнь урбуулан унагаагаа, гэр байрануудые hандаргаа. Ехэ аадар бороогой орохадо, гол мүрэнүүд үерлэжэ халихадаа, полинууд дээгүүр урдажа, рисэй тарилгые усадхаа. Бороогой болон үерэй уhан харьялан урдахадаа бүхэли тосхонуудые үгы хээ. Хэдэн зуу мянган хүн гэр байрагүй, амидаран hууха зөөри зөөшэгүй болоо.

Американ империалистнууд болон тэдэнэй туhамаршад—Сайгоной засагаархид хохидолдо ороhон хүн зондо туhаламжа үзүүлхые хүсэхэгүйhөө гадна, энэ гашуудалта ушарые өөhэдынгөө харата зорилгоор хэрэглэхэ hэдэлгэ гаргаhан байха юм. «Хүйтэн үбшэ хамшаг партизануудта эээрхүүгээр эльгээгдэhэн хэдэн зуун хэhээлтын экспедицинүүдтэ орходоо ехэ юумэ хэжэ шадаха» гээд тэдэнэр убайгүй муухайгаар мэдүүлдэг байна бшуу.

Совет Улаан Хэрээhэнэй бэлэг

Урда Вьетнамай баатарлиг арадта үнэн сэхэ ханинарынь туhаламжа үзүүлээ. Хохидолдо ороhон хүн зондо бэлэг болгон нилээд ехэ хэмжээнэй эм дом, эдеэ хоолой продукци болон хубсаhа хунарые совет Улаан Хэрээhэн эльгээhэн байна.

Энэ ашаа абаашажа үгэхын түлада совет лётчигууд «ИЛ-18» самолёдуудаар дүрбэ дахин холын аяншалта хээ. Аха дүү Вьетнамай газар дээрэ манай самолёдуудай экипажуудые ехэ дэбжэлтэтэйгээр угтадаг байгаа.

ДРВ-гэй Улаан Хэрээhэнэй гүйсэдкомой гэшүүн Чынг Динь Банг манай хидта хандан нигэжэ мэдүүлээ:

— Энэ бэлэг хадаа Урда Вьетнамай арадта совет арадай ехээр талархадаг, Американ ээрхэг түримхэйшүүлдэ, тэдэнэй туhамаршадта эсэргүүсэн, эхэ оронойнгоо эрхэ сүлөөгэй түлөө хэдэг үнэн зүб тэмсэлыень ходоод дэмжэдэг гэжэ үнөө дахин гэршэлжэ үгэнэ.

И. САВИЧЕВ,
(АПН-эй корр.).

Ханой.

ХУЛҺЭНЭЙ АЛУУРШАД

Шведскэ корреспондентын Конгоhоо эльгээhэн репортаж

«Дагенс нюхетер» газетын Леопольдвильдахи тусхай корреспондент Свен Эсте hаяхан тунхаглуулhан бэшэг соогоо Чомбейн гадаадын хулhэншэ алууршадтай уулзаhан тухайдаа хөөрэнэ. Энэ корресподент тэдэнэй нэгэнтэй Леопольдвилиин датска лазарет соо уулзаhан байгаа. Тэрэнь шархатаhанай hүүлээр Стэнливильhээ ерэhэн байба.

— Тэрэнэй нюдэдынь hэлхэнтэжэ шад улаан болонхой, hахал hамбайгаа ургашаhан, hөөлдүү хоолойтой, лазарет соо байхадаашье автомадhаа, мантагар хутагаhаа хахасадаггүй амитан байгаа,—гэжэ Эсте бэшэнэ. Маргааша үүрэй сайха үеэр дахинаа Стэнливиль ябуулагдаха байhан тула, мордохынгоо урда тээ Леопольдвилиин гудамжаар ябажа сагаа үнгэргэхэ hанаатай, ехээр тэбдэнэ. Зэрлиг арьяатан мэтэ шэрүүн дошхон зантай. Чомбедэ ами наhаяа худалдажа абаhан хэдэхэн хашарhа мүнгэнэй түлөө «оролдохо» хэрэгтэй бшуу.

Чомбейн хулhэнэй армида бэеэ худалдахын тула бүри hаяхан Англиhаа Африка худар ерэhэн болобошье, Урда-Родезиин хүнби гэжэ өөрыгөө нэрлэнэ. «Юундэ тиигэнэб? Коммунизмда эсэргүү тэмсэлдэнь энэ орондо туhалхын тула элдэб ушаралнуудые үзэхэ, мүнгэ абаха хэрэгтэй бшуу», — гээд гүбэрнэ. Датска лазарет соо дүүрэн хэбтэhэн хулhэнэй бусад хүнүүдшье иимэрхүүгээр лэ харюусана. Тэдэнэй ойлгомжын ёhoop, коммунизм гээшэ африкан арадуудай национально-сүлөөрэлгын ямаршье тэмсэл өөрынгөө уг удхаар африканецуудта «халдадаг», тэдэнэй эрхэ сүлөө бэеэ даанхан байдал, политическэ эрхэ эрижэ эхилдэг шалтагаан болоно.

Свен Эсте хулhэнэй хүнүүдые хоёр бүлэг болгон бельгийцүүд ба англи хэлэтэй хулhэншэдтэ хубаана. Тэдэнэр хоорондоо хёмороотой. Жэшээлхэдэ, бельгийцүүд үлэмжэ эрхэтэй, үлүү hайн байдалда байна гэжэ «англичанинууд» тоолоно. Бүхы броневигүүдые, ООН-ой сэрэгүүдэй швед частьнуудай Конгодо орхиhон хуягта машинануудые эдээндэ үгөө. Эрхим hайн зэбсэгүүдээр хангаа. Эдэниие аюул багатай газарнуудта хэрэглэнэ гээд атаархана. «Харин бидэнэр хамаг «муухай ба аюултай хүдэлмэри» дүүргэхэ ёhотой болонобди,—гээд хулhэнэй англичанин гомдоно, — Чомбейн солдадууд тоодо оронгүй ха юм. Тэдэнэр түрүүшын дууhаар лэ зэбсэгээ хаяад тэрьелжэ арилшадаг. Энэ мэтээр партизанууд сэрэгэй ехэ техникэтэй болошоно.

Патриодуудта эсэргүү ябуулга иимэ гуримаар хэгдэнэ: эрхим зэргын буу зэбсэгтэй, броневигүүдтэй хулhэнэй сагаан сэрэгшэд hуурин газарнуудые эзэмдэн абаад, саашаа дабшаха зуураа, Мобутын армиhаа бүридэhэн гарнизониие тэндэ үлөөнэ. Гэбэшье эндэхи патриодууд олонхи ушарта дайсадай добтолгые дары гэдэргэ сохижо, буу зэбсэгүүдыень булян абадаг байна.

Стэнливилиие мэдэлдээ үлөөхэл байхабди,— гэжэ хулhэнэй хүнүүд hайрхана. — Энэ хотые хара шарайтай хүн зон орхижо гараа, тиигээд хотын hүүдэр үзэгдэл лэ болошонхой».

Мурдэгшэдэй хармаан соо гар гранатанууд шэгээтэй. Партизануудта пленда оронхаар,—өөрыгөө тэhэлбэл дээрэ гэжэ хулhэнэй сэрэгшэ мэдүүлбэ. Энээнэй, энэ мэтын хүнүүдэй Конгодо үйлэдэhэн хорото муухай хэрэгүүдэйнгээ түлөө харюусаха сагай хэзээшье ерэхэ байhые тэрэ тухайлна ха.

Буу зэбсэгэй талаар булюу байбашье, Кубын хулhэншэдэй жолоододог, Швециин техникүүдэй хиюн хангадаг американска самолёдуудай туhалбашье, американска тагнуулай зүгhөө мүнгэ, ондоо туhаламжа абабашье, Чомбе ба тэрэнэй хулhэншэд партизануудай эсэргүүсэлтые даража шадаагүй. Харин партизануудай хүсэн үдэрhөө үдэртэ нэмэжэл байдаг гэжэ Свен Эсте бэшэнэ.

Стэнливильдэхи байдал улам түгшүүрилтэй болоожо байнхай. Энэ хото руу журналистнуудые табихагүй, харин тэндэ байгшадые дайралдаhан лэ самолёдто hуулгажа гаргаха гэhэн захиралта гараа... Киндугай районохи партизанууд баhал эдэбхитэй ябуулга хэнэ, тэдэнэй зарим частьнууд хотын хэдэн район эзэлээ гэhэн мэдээсэл абтаа.

—Хулhэнэй сэрэгшэд, Мобутын солдадууд Стэнливилиие эзэлхын хажуугаар, хойто ба зүүн зүгтэхи партизануудта эсэргүү ябуулгануудаа үргэдхэхэ хабагүй болонхой,—гэжэ Свен Эсте репортажайнгаа түгэсхэлдэ бэшэнэ. Чомбе партизануудта эсэргүү байлдаанда хабаадажа байгаа самолёдуудые хангаха техническэ хүдэлмэрилэгшэдые суглуулжа үргэлжэлhөөр. Нютагай газетэнүүдэй мэдээсэлнүүдhээ харахада, швед авиациин үшөө хоёр бүлэг техникүүд хулhөөр элсүүлэгдэhэн янзатай...

А. ЯКОВЛЕВ.
АПН-эй корреспондент.
Стокгольм.

Эмил КАЛЧЕВ

ҮНЭН СЭХЭЕЭ ҮНЭМШЭЛҮҮЛГЭ

(РАССКАЗ)

Тэрхаа үндылгэхэдэнь, элэжэ хойшаhан хүбэнтэй хүүртиг нюдэнэнь торолдобо. Ноён лэ бэшэ ха юм даа. hүрамхи болоhон зангаараа шаагтануудынь тоолоод, нюур уруунь сэхэ асуунгаар шэртээдхибэ. Нэгэл юумэндэ хэрэгтэйл хаш.

— Ши шэнэ кассирнай гүш?

— Тиимэ даа, энэмнай шэнэл кассирнай гүбэ даа.

Залуу эхэнэр абяагүйгөөр үгыень сагнаад hууба. Салингаа абахаяа хүрэжэ ерээ ха. Гурбан хоногто хүлеэгээд, гайхашаа барахадаа энэ ерэбэ юм ха. Мүнгэ хубаажа ябахыень үшөө хүлеэхэ болоо hаань, баhал эды шэнээн саг үнгэрэшэхэ. Бригадынгаа үмэнэhөө ерээ хадаа бултадайнгаа түлөө гараа табяад, мүнгэеэ абаад ябаха хүсэлтэй. Урдань байhан кассир нигэжэ абахыень зүбшөөдэг hэн...

— Юун, юун гэнэт? Аяар хорин хүнэй салин гансаараа абахам гэжэ гү?

Зарим ушарта энэ тэрэ юумэнүүдые хуулиин ёhoop бэшэ, харин зүрхэнэй, hэшхэлэй тэбшэлгэ баримталан хэдэг гэжэ шэнэ кассир дуулаhан, соносоhониншье байгаа. Теэд иимэ ехэ мүнгэ нэгэ гарта үгэжэ яажа болохтойб!

— Бидэ нэгэ бригада болодог гээшэбди. Барилга дээрэ маанадые хүү баран мэдэхэ, таниха. Асуугаашье hаа, асуугты.

Үгы даа, яашье болохогүй. Юуншье болоожо магадгүй ха юм. Үгайдхадаа паспортаяа абажа ябахаяа мартааб. Алгал хадаа алга. Муухай болгожорхихоhoo айжа, гэртээ, хан-а соогоо хадагалаал бээз.

— Яаха болоно гээшэбибди? Хүн хүлеэжэл байна бшуу.

Хэды аягүйшье hаань, мүнгэ үгэхэhөө арсахал бологдобо ха юм даа.

— Таниие эндэ хүн таниха юм гү? — гэжэ басаган hүүлэй hүүлдэ асууба.

— Хэн теэд эндэтнай намайе таниха даа, — гээд, тэрэ хүн сүхэрэнгеэр гэдэргээ эрьелдэжэ, үүдэн тээшэ нэгэ алхам хэбэ. Тиигээд юуншьеб hанажархиба хэбэртэй, зог таhан зогсоод, хүбэнтэй хүүртигэйнгээ хармааhаа нэгэ улаахан гадартай дэбтэр гаргаба.

— Магад, энээндэм этигэжэ болохош, — гээд, тэрэнээ hарбайба. — Эндэ хэн байhан тухайм бэшээтэй.

— Асагтылши наашань.

— Үгы, үгы, ойронь бү хүрэгты. Зүгээр лэ харагты.

— Партийна билет гү?

Эдэ бүгэдэ үсэгэлдэр болоо hэн. Мүнгыень тоолоод үгэхэдэнь, үнөөхи хүниинь хүбхышэhэн хармаанаа альгаараа даража үзөөд, гадаашаа гараа бэлэй. Теэд хамаг хойшолонгуудайнь гай гасалан үдэшэниинь лэ эхилээ hэн.

— Ши огто танихагүй хүндэ мүнгэ, иимэ ехэ мүнгэ үгэжэрхибэ гээшэ гүш?

Айhанайшье, гайхаhанайшье тэмдэг абяагаарнь эли бодо таахаар байгаа hэн. Бэеэ баридаг, дорошог зүрхэтэй гэжэ нүхэрөө тоолодог тула залуу эхэнэр ехэтэ аягүйрхэбэ.

Иимэ юумэн болохо гэжэ кассир эхэнэр одоо хаанаhаа мэдэлэйб. Түрүүшээр нүхэрэйнгөө иимэ айдаhатайгаар hэжэг түрэhэндэ гэлыд гэhэн аад, удангүй өөрөөшье hанаата болошобо. «Үнэхөөрөөшье ямар болэлгүй, бололгүй юумэ хэжэрхибэ гээшэбиб!»

— Партийна билет гэнэ гүш? Ай даа, ямаршье сагаан сэдьхэл гээшэб! Ямар хойшолонтой байха тухайнь бодожо үзөө гүш? Үгы ааб даа. Би шиниин хуулита нүхэршни бшууб. Энэ хэрэгтэш намайе заагүй хабшуулхал байха. Ехэдээ hаа, намайе иимэ юумэндэ hамгаяа hүргааш гэжэ магадгүй. Тэнэг лэ байнаш даа.

Нүхэрэйнь нюдэд hамганайнгаа урдаhаа сэхэ харанагүй. Булгаална.

— Би энэ хэрэгтэш ямаршье хабаагүйб. Ойлгоно гүш? Өөрөөл уhа уруу хүлөө шэхээ хадаа өөрөөл хүүрайгаар татажа гаргажа үзэ. Намhаал саагуур...

Энэ hүни тэрэ соромшье гэжэ нюдэеэ анингүй, стол дээрээ тонгойн тонгойн hуужа хонобо. Нүхэрынь удангүй хурхиршаба. Юунайшье болоогүй юумэдэл амтатайханаар хурхирхынь яана гээбта! Шэг шарайньшье урданайхидаал адли сэлмэг сагаан, hанаа үнөөн болоhоной ямаршье тэмдэггүй. Лаампын гэрэл тэрэ нюурыень ялагар гэрэлээрээ түхөөнэ.

hамганиинь үшөө үүрэй хүсэд сайгаагүй байхада яаралтайхан хубсалаад, замдань ушарhан түрүүшын ашаанай машинада аhажа, барилга тээшэ зорибо.

Жолоошод үгэ хүүргүй зондо дурагүй юм. Теэд кассир эхэнэр хөөрэлдэхэ ямаршье хүсэлгүй hэн. Машинань хирэ хирэ болоод лэ аймшагтай эгсэ жалгын хаяаханаар hиинан дабшана. Урдань энээгүүр ябаа hаа, ухаангүй айха байhаниинь hэжэггүй hэн. Харин мүнөө тэрээндэ бүхы юумэн хамаагүй шэнги. «Сүүдлэхэ гээшэ гү, али үгы гү?» Жолоошо тээшэ хялам гэжэ хараадхина. hахалаа хюhаагүй, баранай нюурнуудhаа юугээрээшье илгаагүй нюур лэ хадаа нюур. Тамхинай утааhaa юм гү, али ехэ анхаралтайгаар харгыгаа хараhанhаань юм гү,—нюурынь ямаршьеб сайбар боро тооhoop хушаатай юм шэнги.

— Тэрэл барилга ошохотнай гү? — гэжэ залуу эхэнэр лаблана.

— Тэрэл барилга.

Дахин абяагүй гүйлгэлдэнэд. hүүлэй hүүлдэ:

— Нэгэ тиимэ хүн тэндэтнай бии гү? — гэжэ эхэнэр асууба. Теэд ямаршье гэжэ хэлэхээ хүсэд ойлгобогүй. hахалаа хюhаагүй, наhажаал болонги, хуушаржа сайбайшаhан хүбэнтэй хүүртигтэй, тэрээнэйнь хоёр шагта дутуу гэхэ мэтээр тодорхойлхо hанаатай аад, юундэшьеб уралаа жэмылгээд, абяагүй болошобо.

Теэд жолоошониинь залуу эхэнэрэй таабаритай асуудал тад ондоогоор, өөрынхеэрээ ойлгоод:

—Бии. Байнгүй яахаб даа. Теэд тэндэhээ бэшэшье hаа, ондоо тээhээ, хажууhaaнь олохош—гэбэ.

— Үнэхөөрөө гү?

Жолоошо бардамаар энеэд гэбэ.

— Заагүй даа. Манай эндэ тэрээнhээш болохо хүниие олохош.

Ашаанай машина шабар шабха болоhон харгыгаар ондого сондого гүйнэ.

— Ерээбди.

Түрүүн залуу эхэнэр юушье обёорбогүй. Нюдөө онилгон онилгон шэртэхэдээ, хадын хаяада нялдашаhан хоёр-гурбан бараагуудые харажархиба. «Теэд эндэhээ үнөөхи хүнөө яажа бэдэржэ олохо гээшэб?»

— Буухаяа байна гүт, али...

— Үгы. hөөргөө бусахаб.

«Ямар ябаха, ошохо замаа алдаhан эхэнэр бэ?!» — гэжэ жолоошо досоогоо тунгаасагүйгөөр шэбшээдхибэ. Яахабши даа, элдэб лэ зон ябадаг шуу.

— Тиигэ hаа, ашаагаа буулгагарнай хүлеэхэл болоо гүбта даа,— гэжэ хэлээд, бараагууд тээшэ алхалшаба.

Бусажа ерэхэдэнь, нюдэдынь яларжа байба. Хармааhаа шэлтэй архи гаргаад, кабина соогоо нюужархиба. Тиихэдэнь залуу эхэнэр айнгяар доошоо, ханха зайдан жалга уруу хараба.

— Ши бү ай. Бага сага балгаашье hаа, машинаяа хүмэрюулхэгүйб. Сайрахотня тухай дуулаа hэн гүш? Тэрэшни би өөрөө гээшэб.

— Би айнашьегүйлби.

— Салин хубаагаа. Тиигээд лэ нэгэ бага балгагдаба ха юм даа, ойлгыш.

Буруу дулаагүй аабзаб гэhэншүү залуу эхэнэр жолоошын урдаhаа сахэ хараад байба. Тэрэнь кабинынгаа тухэрээхэн гэрэлдэ нюураа хаража, сэдьхэлээ ханангяар миhалзана.

— Бишии уян зүрхэтэй хүм. hайн хүнэй туhаламжа эрихэдэ, огто арсадаггүйб.

...Ямар гоё харгы гээшэб. Хэды шэнээн эгсэ годиролгонууд бэ. Энэ кабина соо hууга ад ябахада үлгы соо шэнги ямар аятайб! Иигээд лэ эхи захагүй харгыгаар үлгыдүүлэн, түйлгэжэл гүйлгэжэл ябаха дураниинь хүрэнэ.

— Эдээндэ салингынь үгөө гэнэбта? Хэн теэд үгөө гээшэб?

Эдэ асуудалнуудынь жолоошодо хашартай болошобо хэбэртэй. «Юун лэ амитан aab?» — гэжэ тэрэнь доосоогоо шэбшэнэ.

— Хэн юун үгөөдхихэ hэм. Кассир лэ үгөө ааб даа.

Залуу эхэнэр үсэгэлдэрhөө хойшо уруу дуруу ябаhан аад, одоол эгээ мүнөө түрүүшынхеэ энеэбхилбэ. Тиигээд сэдьхэл тэнюунээр гараа дэлгэжэ, арынгаа түшэлгэдэ бүхы бэеэрээ няалдаадхиба.

— Тэрэ кассиршни би ха юмбиб. Тэдэш нам тухай юун гэжэ хэлсэнэ хаб, дуулаа гүш даа, али үгы гү?..

Жолоошо юушье гэжэ харюусабагүй, үнгэржэ ерэхэдээ, залуу эхэнэр тээшэ харабашьегүй. Зүгөөр тамхинаа урда урданайхиhaa абьяастайгаар hорожо эхилшэнэ.

Энэ юумэндэ хамаагүй, hахал hамбай ургашаhан хүндэ баярым хүбаалдыш, иимэ бүрхэг тэнгэри шэнги шарайтай юундэ hуужал hуунаш гэжэ хашхаран хандаха дураниинь хүрэбэ. hанаандань баhа нэгэ хүнэй шарай оробо. Тэрэнь саб сагаан, сайхалан hэн. hанаа зобоhоной тэмдэггүй нюурынь лаампын ялагар гэрэлээр түхөөгдэнхэй. Ямар аймшагтайгаар, хоро бусалхаар хурхираа гээшэ hэм. Үгы даа, тэрэ сагаан нюур шарай энээнhээ хойшо харахашье дураниинь үгы. Энэ бүхы хэрэгтэш би ямаршье хабаагүйб гэжэ хэлээ бэлэй hэн гү даа. Тиимэшье гэлэй.

Залуу эхэнэр уйтайгаар миhалзаба.

— Үнэхөөрөөшье тэнэг лэ амитан байгаа байнаб даа.

Ехэл эсэшэhэнээ тэрэ hаял ойлгобо. Тиин дурд дурд гэhээр ябатараа, бүхөөр унташоо хаш, юуб гэхэдэ, жолоошоной тэрээндэ хандан юушьеб дуугархадань, залуу эхэнэр дуулаагүй hэн.

Ород оршуулгаhаа
А. ЖАМБАЛДОРЖИЕВ
буряадшалба.

Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ.

1965 ондо «Буряад үнэн» газетэ захиха үнэ сэн иимэ байха: ЖЭЛЭЙ—6 ТҮХЭРИГ, ЗУРГАА ҺАРЫН—3 ТҮХЭРИГ, ГУРБА ҺАРЫН—1 ТҮХЭРИГ 50 МҮНГЭТЭ. Энэ газетые почтальондо, ниитын хэблэл тараагшадта, газетэ, журналнуудые наймаалалгын киоскдо захижа болоно. НҮХЭД, УНШАГШАД! ЕРЭХЭ ЖЭЛДЭ АБАХА ГАЗЕТЭЛЭЭ ЗАХИЛ ХЭХЭЕЭ ШАМДЫТ!

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаhанда: СССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Советэй табадахи сесси. «СССР-эй арадай ажахые 1965 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай» гэhэн СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгинай элидхэл, Москваhаа мэдээсэл, Суулгын совхозой нэгэдэхи отделениин ахалагша хонишон нүхэр Кравцовой «Хурьга абалганда хэр бэлдээбибди» гэhэн корреспонденци.

Хоёрдохи хуудаhанда: СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгинай элидхэлэй түгэсхэл.

Гурбадахи хуудаhанда: «СССР-эй 1965 оной гүрэнэй бюджет, СССР-эй гүрэнэй бюджедэй 1963 ондо гүйсэдхэгдэhэн тухай» тэhэн СССР-эй Финансын министр нүхэр Гарбузовай элидхэл.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: «Болгар уран зохёолшод манайда», тэдэнэй шүлэгүүд болон рассказ.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур.
1964 оной декабриин 10.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственный—47-59, 35-14, промышленный—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: партийной жизни—40-49, идеологический—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25-41, 38-30, информации—34-05 и переводов—24-74.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00292. Зак. № 1251.